

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Lukáš Nevrlý

Bankovní obchody a jejich právní úprava

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Kotáb

Katedra: Katedra finančního práva a finanční vědy

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 11. 6. 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 11.6.2012

Lukáš Nevrlý

Poděkování

Zde bych rád poděkoval panu JUDr. Petru Kotábovi za připomínky a pomoc se zpracováním této diplomové práce.

Obsah

Seznam zkratk	3
Úvod	5
1. Bankovní obchody	6
1.1 Pojem bankovních obchodů	6
1.2 Dělení bankovních obchodů	7
1.3 Banka a bankovní licence	9
2. Aktivní bankovní obchody	11
2.1 Peněžní úvěry	11
2.1.1 Úvěrové registry	12
2.1.2 Hypoteční úvěr	16
2.1.3 Spotřebitelský úvěr	19
2.1.4 Kontokorentní úvěr	23
2.1.5 Eskontní úvěry	26
2.2 Závazkové úvěry	27
2.2.1 Bankovní záruka	27
2.2.2 Akceptační úvěr	30
2.2.3 Avalový úvěr	31
3. Pasivní bankovní obchody	33
3.1 Běžný účet	33
3.2 Vkladový účet	38
3.3 Vkladní knížky	40
3.4 Stavební spoření	42
3.5 Depozitní certifikáty a směnky	46
3.5.1 Depozitní dluhopisy	46
3.5.2 Depozitní směnky	48
4. Mimobilanční bankovní obchody	50
4.1 Platební styk	50
4.1.1 Hotovostní platební styk	52
4.1.2 Bezhotovostní platební styk	54
4.1.3 Příkaz k úhradě	57
4.1.4 Převody do zahraničí	59

4.1.5	Akreditiv	61
4.1.6	Bankovní inkaso	63
4.1.7	Platební karty	67
4.2	Finanční arbitráž	71
Závěr	74
	Citovaná literatura.....	78
	A) Knižní díla	78
	B) Odborné články.....	79
	C) Internetové zdroje	80
Abstrakt	82
Abstract / Banking transactions and their legal regulation	83
Seznam klíčových slov / Keywords	84

Seznam zkratek

BankZ	- zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
BRKI	- Bankovní registr klientských informací
CenP	- zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech
ČNB	- Česká národní banka
ČNBZ	- zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance
ČOI	- Česká obchodní inspekce
CRÚ	- Centrální registr úvěrů
DluhZ	- zákon č. 190/2004 Sb., o dluhopisech
DrZál	- zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
DPříj	- zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
EHP	- Evropský hospodářský prostor
EU	- Evropská unie
FinArb	- zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi
nový ObčZ	- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
NRKI	- Nebankovní registr klientských informací
ObčZ	- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ObchZ	- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
OSŘ	- zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád
PIN	- personal identification number, osobní identifikační číslo

PIStk	- zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku
POP	- vyhláška č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry
RPSN	- roční procentní sazba nákladů
TrVýn	- zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
SEPA	- Single Euro Payments Area
SpotÚv	- zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů
SŠZ	- zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový
StavSp	- zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění zákona České národní rady č. 35/1993 Sb.
ZoOU	- zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů

Úvod

Tato diplomová práce si klade za cíl vysvětlit problematiku bankovních obchodů uzavíraných v České republice a provést jejich systematizaci jednak z obecného hlediska a vedle toho přinést i podrobnější vysvětlení vybraných bankovních obchodů z pohledu právní úpravy i z pohledu ekonomicko-právního pro zpracování tématu z širší perspektivy.

Oblast bankovníctví dnes patří k nejrychleji se rozvíjejícím odvětvím. Česká republika prošla po přechodu na tržní ekonomiku za poslední dvě desetiletí překotným rozvojem a zaznamenala obrovský rozmach nabízených bankovních obchodů. To s sebou přineslo i zvýšené nároky na podrobnou právní regulaci činnosti bank, zejména s ohledem na zajištění stability bankovního sektoru a také zvýšení ochrany spotřebitele.

Bankovní obchody představují některé smlouvy uzavírané mezi bankou a jejími klienty a na ně navazující závazkové vztahy. Na jedné straně smluvního vztahu vždy stojí banka, která se zavazuje zejména k přijímání vkladů a poskytování úvěrů, případně k dalším činnostem souvisejícím zejména s vedením bankovních účtů, se zprostředkováním platebního styku a k dalším službám. Přesnější představu o bankovních obchodech přináší BankZ, který v § 1 bankovní obchody demonstrativně vymezuje. Vedle přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů musí banka k poskytování dalších činností disponovat bankovní licencí s povolením provozovat takovou činnost.

Z důvodu velkého rozsahu tématu jsem se rozhodl zaměřit pouze na ty bankovní obchody, které považuji za zvlášť důležité z hlediska běžného klienta. Vedle přiblížení jednotlivých bankovních obchodů se hodlám v práci zaměřit také na podmínky, které při jejich nabízení musí banky podle platné právní úpravy splňovat. V jednotlivých kapitolách se tedy budu zabývat nejprve obecně pojmem bankovních obchodů, jejich členěním podle různých hledisek a jejich úpravou v BankZ. V dalších kapitolách se pak blíže zaměřím na vybrané bankovní obchody a zvýšenou pozornost věnuji zejména běžnému účtu, který představuje základní bankovní produkt, na jehož zřízení bývají často vázány další bankovní služby. Více prostoru také vyčlením platebnímu styku a v jeho rámci především platebnímu styku bezhotovostnímu, který v současnosti představuje jeden z nejrychleji se rozvíjejících a nejrozšířenějších bankovních produktů.

1. Bankovní obchody

1.1 Pojem bankovních obchodů

Pro bankovní produkty, nebo také bankovní služby, lze obecně najít několik společných vlastností, zejména nemateriálnost, dualismus a vzájemnou vázanost,¹ které se pokusím blíže vysvětlit.

Nemateriální povaha bankovních produktů spočívá v nemožnosti, aby banka určitý produkt nebo službu nechala patentovat a byla tak jediným jejím poskytovatelem. Ostatní banky tedy mohou úspěšné produkty kopírovat, což přináší klientům výhodu zejména ve zvyšování konkurence a kvality služeb a také v nižších nabízených cenách za jednotlivé služby. Dále se nemateriálnost projevuje v nemožnosti banky vytvořit si zásobu bankovních produktů a připravit se tak na nepravidelné změny v požadavcích klientů. To vede k vyšším nákladům na straně banky, která musí pružně reagovat na aktuální situaci. S nemateriální povahou bankovních produktů může souviset i poměrně složitá orientace v jednotlivých produktech z pohledu běžného klienta. To s sebou nese význam reklamy a poradenské činnosti banky, které napomáhají klientům s orientací v nabídce a tím zvyšují i prodej bankovních služeb.

Dualismus bankovních produktů znamená, že banka při určování rizikovosti a zejména při výpočtu nákladů na jejich poskytování musí zahrnout dvě veličiny. Jednak sleduje finanční objem poskytovaných produktů, například výši poskytnutých úvěrů, a vedle toho též sleduje počet poskytovaných produktů určitého druhu, kdy náklady na poskytnutí každého z nich bývají obvykle stejné nebo podobné. V případě již zmíněných úvěrů vznikají bance při zpracování žádosti o jejich poskytnutí předem odhadnutelné náklady, zejména cena samotného úvěru a dále náklady personální, technické a další.

Vzájemná vázanost bankovních produktů se projevuje tak, že banka některé služby nemůže poskytnout samostatně bez současného poskytnutí produktu dalšího. Například k tomu, aby klient banky mohl využívat internetové bankovníctví, si musí v

¹ DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2005. ISBN 80-7201-515-X. s. 252.

bance zřídit běžný účet. Až po jeho zřízení může banka klientovi nabídnout další služby. Vzájemná vázanost produktů banky se také projevuje propojováním různých produktů do jakýchsi balíčků, které mohou být pro klienta v některých parametrech atraktivní. Banky například k výhodnému zřízení běžného účtu nabízí kontokorent, vydání platební karty, možnost čerpat určité úvěry a podobně. Pro banku je tento postup výhodný v tom, že klient, který si určitou službu objednal pro její cenovou výhodnost, často využívá i další, již méně výhodné služby na ni vázané. Případ, kdy banka cenou navazujících produktů vyrovnává cenu zlevněného produktu, se nazývá cross selling.²

1.2 Dělení bankovních obchodů

Počet jednotlivých bankovních produktů je poměrně vysoký a jejich členění není jednoduché z důvodu jejich značné rozdílnosti. Z pohledu banky lze bankovní obchody, někdy označované též za bankovní operace, členit na obchody aktivní, pasivní a neutrální. Toto členění je založeno na dopadu jednotlivých bankovních produktů na bilanci banky.

Mezi pasivní obchody patří produkty, při jejichž poskytování banka získává peněžní prostředky na vlastní činnost, a to především prostřednictvím vydávání dluhopisů, přijímáním vkladů a dalšími způsoby. Touto činností se banka dostává do pozice dlužníka, zavazuje se poskytnuté prostředky vrátit a tyto obchody proto uvádí na straně pasiv ve své obchodní bilanci. Cenu za získání cizích zdrojů představuje úrok, který banka vyplácí klientům. Mezi pasiva můžeme řadit i nakládání s vlastním kapitálem banky, například může jít o vydávání akcií a tím vytváření vlastního jmění.

Aktivní bankovní obchody jsou naopak případy, kdy banka vystupuje ve vztahu s klientem v pozici věřitele a poskytuje svému klientovi úvěr. V bilanci banky se aktivní obchody zobrazují na straně aktiv. Vedle poskytnutí úvěru může banka také investovat do cenných papírů. Za poskytnutí finančních prostředků pak banka získává úroky.

S tím, jak banka při aktivních a pasivních obchodech úroky na jedné straně získává a na straně druhé poskytuje, musí sledovat jejich vzájemný poměr, nazývaný

² REVENDA, Zbyněk, MANDEL, Martin, KODERA, Jan, a kol. 3. vyd. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Praha: Management press, 2002. ISBN 80-7261-031-7. s. 130.

úroková marže. Úroková marže obvykle tvoří velkou část zisků banky.³

Neutrální obchody na rozdíl od aktivních a pasivních stojí mimo bilanci banky. Banka tak v těchto případech není v pozici věřitele ani dlužníka. Jedná se typicky o poskytování poradenství, pronájem bezpečnostních schránek, směnářskou činnost, zajišťování platebního styku, devizové operace a podobně. Cenu těchto bankovních služeb tvoří poplatek či provize za příslušný úkon, nikoliv úroky. Neutrální obchody v některých případech banky poskytují i zdarma, často jsou také vázány na jiné produkty banky. Jedná se například o bezplatné poskytování poradenství či vydávání platebních karet se snahou získat klienty pro aktivní nebo pasivní obchody, případně udržet klienty stávající.

Zvláštní případ pak představuje bankovní záruka nebo vystavení akreditivu, protože se jedná o závazek do budoucna, který se nemusí realizovat. Banka proto takové produkty vykazuje jako podrozvahové, protože se v budoucnu mohou promítnout v bilanci banky.

Dalším způsobem rozdělování bankovních obchodů je sledování účelu jednotlivých produktů z pohledu klienta. Vhodnost takového členění souvisí se snahou bank upravovat vlastní produkty tak, aby co nejlépe odpovídaly požadavkům klientů.⁴ Toto členění se projevuje jako výhodné zejména u derivátů, u kterých se způsob účetního zobrazení mění a mohou tak být uváděny mezi aktivy i pasivy.

Základními skupinami produktů při členění podle účelu jsou jednak finančně úvěrové produkty sloužící z pohledu klienta k získání finančních prostředků formou úvěru nebo může jít o poskytnutí záruky, druhou skupinu tvoří vkladové produkty spočívající v ukládání volných finančních prostředků klientů v bance. Třetí skupinou produktů z hlediska jejich účelu jsou nakonec platebně zúčtovací služby, zaměřené na zprostředkování plateb a služby související. Někteří autoři navíc rozlišují jako další skupiny produktů i investiční bankovníctví a pokladní a směnářské produkty.⁵

³ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-80-7480-029-6. s. 99-100.

⁴ REVENDA, Zbyněk, MANDEL, Martin, KODERA, Jan, a kol. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3. vyd. Praha: Management press, 2002. ISBN 80-7261-031-7. s. 131.

⁵ POSPÍŠIL, Richard. *Bankovníctví pro právníky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0906-2. s. 55.

Další možností členění bankovních produktů, výhodnou naopak z pohledu banky z hlediska struktury jejích klientů, je rozlišování produktů retailových a wholesalových. Toto členění se projevuje rozdílným přístupem ke klientům a rozdílnými podmínkami, požadovanými k poskytnutí příslušné služby. Retailové produkty jsou zaměřeny na menší klienty a nižší částky, wholesalové naopak na částky vyšší. Některé banky pak ještě rozlišují jako zvláštní segment své dlouhodobé bonitní klienty, kterým poskytují nadstandardní podmínky.

1.3 Banka a bankovní licence

Podle § 1 odst. 1 BankZ se bankou rozumí akciová společnost se sídlem v České republice, která je oprávněna přijímat vklady od veřejnosti nebo poskytovat úvěry, a která k výkonu této činnosti disponuje bankovní licencí. Další významnou činností bank vedle přijímání vkladů a poskytování úvěrů tvoří provádění platebního styku. Banky také zprostředkovávají finanční investování emisemi a nákupem cenných papírů, obchody s finančními deriváty apod. BankZ v § 1 demonstrativně vymezuje i další činnosti, které může banka vykonávat na základě povolení uvedeného v bankovní licenci.

Banka obecně působí jako finanční zprostředkovatel mezi věřiteli a dlužníky. Určitých forem finančního zprostředkování se však vedle bank účastní například také pojišťovny, různé druhy fondů, úvěrní družstva a leasingové společnosti. Speciální postavení banky zakládá skutečnost, že jen ona je (až na některé výjimky jako jsou právě spořitelny a úvěrní družstva) podle zákona oprávněna od veřejnosti přijímat vklady, naopak k poskytování úvěrů jsou oprávněny i další, nebankovní subjekty. Specifické postavení banky souvisí i s povinnostmi vyjádřenými v BankZ, podle kterého si banky při své činnosti musí počínat obezřetně a nepoškozovat zájmy svých klientů, udržovat kapitálovou přiměřenost, pravidla likvidity a úvěrové angažovanosti a další povinnosti.

Vedle formy akciové společnosti může být banka založena i ve formě evropské společnosti podle nařízení Evropské komise č. 2157/2001, o statutu evropské společnosti, v jehož čl. 10 je uvedeno, že se v každém členském státě přistupuje k evropské společnosti jako k akciové společnosti založené podle právního řádu toho

členského státu, na jehož území má evropská společnost sídlo. Je však nutné odlišovat zahraniční banky, pro které podmínka formy akciové společnosti neplatí.

Bankovní obchody mohou na území České republiky provádět české banky a dále i zahraniční banky, které si na našem území zřídí pobočku a získají bankovní licenci od ČNB podle § 5 BankZ. Pobočka zahraniční banky se zapisuje do obchodního rejstříku a má povahu organizační složky podniku ve smyslu § 7 odst. 2 ObchZ.

Bankovní licence musí obsahovat taxativní výčet povolených činností a může obsahovat i vymezení rozsahu povolené činnosti. O udělení licence musí akciová společnost písemně požádat a k žádosti je nutné připojit návrh stanov a doklad o splacení základního kapitálu. Na udělení bankovní licence není právní nárok a uděluje se na dobu neurčitou.

Před rozhodnutím o udělení bankovní licence ČNB zkoumá zejména průhlednost a nezávadný původ základního kapitálu a dalších finančních zdrojů banky, jejich dostatečnost a vyhovující skladbu, odbornou způsobilost, důvěryhodnost a zkušenost tzv. vedoucích zaměstnanců banky. Tyto podmínky specifikuje vyhláška ČNB č. 233/2009 Sb. o žádostech, schvalování osob a způsobu prokazování odborné způsobilosti, důvěryhodnosti a zkušenosti osob a o minimální výši finančních zdrojů poskytovaných pobočce zahraniční banky.

Režim poskytování a regulace bankovních služeb je plně vložen do rukou státu, na jehož území banka své služby poskytuje, uplatňuje se tedy teritoriální princip. Chce-li proto zahraniční banka poskytovat bankovní služby na území České republiky, musí splnit nutné podmínky, které pro její fungování stanoví české právní předpisy.

2. Aktivní bankovní obchody

Aktivní bankovní obchody se, jak jsem již uvedl v kapitole Dělení bankovních obchodů, odrážejí v bilanci banky na straně aktiv a banka při nich vystupuje jako věřitel. Vzniká jí pohledávka nebo vlastnické právo a cenou obchodu je úrok. Aktivní bankovní obchody lze označit též jako obchody distribuční, protože banka rozděluje kapitál mezi své dlužníky.⁶ Do kapitoly Aktivní bankovní obchody jsem z důvodu omezeného rozsahu práce zařadil pouze omezený počet bankovních produktů řazených do částí práce s názvy Peněžní úvěry a Závazkové úvěry. Při výběru zpracovaných bankovních produktů jsem se zaměřil převážně na nejběžnější obchody v nabídce bank z pohledu klienta jako fyzické osoby.

2.1 Peněžní úvěry

Poskytování úvěrů můžeme označit za jeden ze základních bankovních obchodů, které představují podstatnou část aktiv banky, vedle bank ovšem úvěry poskytují i další subjekty. V nejširším smyslu lze však úvěry chápat jako dočasně poskytnuté peněžní prostředky v jakékoliv formě. Úvěr se uzavírá mezi poskytovatelem a fyzickou nebo právnickou osobou obvykle prostřednictvím uzavření úvěrové smlouvy.

Smlouvu o úvěru upravuje ObchZ v § 497 až 507. Touto smlouvou se věřitel (banka) zavazuje na požádání dlužníka (klienta) poskytnout v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky. Smlouvu o úvěru řadíme mezi absolutní obchody podle § 261 odst. 3, pís. d ObchZ. Vztahy vzniklé z této smlouvy se proto vždy, bez ohledu na povahu smluvních stran, řídí ustanoveními ObchZ.

Úvěr poskytovaný bankou se řadí zpravidla mezi adhezní smlouvy. Banky totiž často pevně určují podmínky pro poskytnutí úvěru, kdy je smlouva o úvěru obvykle předtištěna na formuláři banky, žadatel o úvěr nemůže do obsahu smlouvy zasáhnout a na podmínky smlouvy pouze přistoupí či nepřistoupí. Výjimku z pravidla však mohou

⁶ BEJČEK, Josef, ELIÁŠ, Karel, RABAN, Přemysl a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-337-0. s. 447.

představovat zvláštní klienti nebo zvláštní obchodní vztahy, kde je vhodný speciální přístup banky. Přestože ObchZ nevyžaduje pro smlouvu o úvěru obligatorně písemnou smlouvu, je prakticky vyloučeno, aby banka poskytla úvěr na základě ústní dohody.

Při poskytování úvěrů banky věnují značnou pozornost bonitě klientů. Na základě posouzení bonity se banka rozhoduje, zda a v jaké maximální výši je ochotna úvěr klientovi poskytnout a jaký úrok si za poskytnutí peněžních prostředků bude účtovat. Výše úroků z úvěru, které upravuje ObchZ v § 502 a 503, se řídí především smlouvou mezi bankou a klientem a zohledňuje i rizikovost poskytnutí peněžních prostředků z hlediska banky. V bankovní praxi jsou úroky zpravidla určeny sazbami, které stanoví banky a na které klienti ve smlouvách přistupují. Sazby banky jsou různě konstruovány jako pevné nebo pohyblivé, případně se uplatní i kombinovaný přístup. V některých případech se úrokové sazby odvíjejí od diskontní sazby vyhlášené ČNB (jde o sazbu, za kterou ČNB poskytuje úvěry komerčním bankám a státu). Maximální přípustná výše úroků není pozitivně právně vymezena, ale nesmí se dostat do rozporu s požadavkem dobrých mravů (§ 3 odst. 1 ObčZ) a zásad poctivého obchodního styku (§ 265 ObchZ).

Množství peněžních prostředků, které se banka zavazuje poskytnout klientovi ve formě úvěru, obvykle omezuje určitý úvěrový limit. Klient přitom může a nemusí vyčerpat celou částku úvěru. Návratnost poskytnutých peněžních prostředků si banky zajišťují prostřednictvím zajišťovacích prostředků, ale v některých případech také smluvním ujednáním o informační povinnosti klienta nebo výhradou uzavírání dalších úvěrů.

2.1.1 Úvěrové registry

Při schvalování žádostí o poskytnutí úvěru banky potřebují co nejlépe posoudit schopnost žadatelů úvěr splácet. Získání pravdivých informací o klientech napomáhají právě úvěrové registry, chránící banky před zamlčováním či zkreslováním údajů ze strany klientů. Úvěrové registry snižují nebezpečí toho, že klient, který nesplácí úvěr u jedné banky, získá další úvěry u bank jiných. K těmto případům dochází například proto, že se klient pokouší neschopnost splácet úvěr vyřešit přibráním dalšího úvěru. Nebezpečné může být i poskytnutí několika menších úvěrů různými bankami, které v

souhrnu klient nedokáže splácet. Banka si díky úvěrovým registrům může žadatele o úvěr předem prověřit a před nespolehlivými klienty se tak chránit. Z hlediska banky záleží při posuzování žádostí o poskytnutí úvěru zejména na bonitě klienta, tedy na jeho schopnosti úvěr splácet, ale i na jeho platební minulosti a na dalších faktorech.

Úvěrové registry jsou nepřímo výhodné i pro klienty, protože nižší počet nesplácených úvěrů snižuje bankám náklady na jejich poskytování a tím i cenu úvěrů vyjádřenou v úrokové sazbě. Na snižování ceny úvěru vedle toho působí i menší náklady spojené s prověřováním klientů. Vedle toho úvěrové registry klienty do jisté míry chrání i před poskytnutím úvěru, který by zřejmě nebyli schopni splácet. Určitou roli v chování klientů hraje i existence nebezpečí zapsání do úvěrového registru při špatné platební morálce a s tím spojené obtíže při žádostech o úvěr podaných v budoucnu.

System úvěrových registrů pracuje na principu obousměrnosti, kdy banky na jedné straně poskytují informace o svých klientech, na straně druhé získávají obdobné informace od jiných bank. Některé registry obsahují i pozitivní informace, zejména platební morálku klienta v období několika posledních let, což banku může přesvědčit k poskytnutí úvěru, případně to klientovi může přinést lepší podmínky nebo přístup k lepším produktům.

Oblast úvěrových registrů upravuje především zákon BankZ a nepřímo ZoOU. Významná je pro úvěrové registry i vyhláška ČNB 164/2002 o podmínkách přístupu k informacím v informační databázi České národní banky, která upravuje podrobná pravidla přístupu k informacím pro banky zúčastněné na Centrálním registru úvěrů.

Banky se pomocí registrů informují o klientech a vytváří si určitý informační systém. Takový postup výslovně umožňuje BankZ v § 38a odst. 1. Informační systém ale nemusí nutně vytvářet samy, zákon umožňuje, aby banky využily služeb právnické osoby, která není bankou.⁷ Údaje obsažené v úvěrovém registru pak podléhají bankovnímu tajemství a banky se musí k získaným informacím z registru chovat, jako by se jednalo o informace o jejich vlastních klientech. Poskytnutí informací do databáze není porušením bankovního tajemství.

V České republice existuje hned několik systémů úvěrových registrů, každý z

⁷ BARÁK, Josef a kol. *Zákon o bankách: Komentář a předpisy související*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. ISBN: 80-7201-418-8. s. 200-201.

nich se při tom zaměřuje na trochu jiné údaje.

Bankovní registr klientských informací (BRKI) funguje na základě výměny pozitivních i negativních informací o klientech, zejména o výši splácených úvěrů, výši splátek, o bonitě klientů a jejich platební morálce. V tomto registru jsou vedeny pouze informace o fyzických osobách, které souvisí s poskytováním úvěrů. Do registru se tedy neposkytují informace například o zůstatcích na běžných účtech klientů. Tento registr provozuje Czech Credit Bureau, a.s., a to výlučně pro banky a stavební spořitelny, které se na systému účastní dobrovolně. Czech Credit Bureau působí na základě § 38a odst. 1 BankZ, kde se, jak je uvedeno výše, bankám umožňuje vytvářet úvěrové registry a vyměňovat si informace o klientech pomocí zřízení právnické osoby. Takto zřízená právnická osoba není bankou, ale banky na ní musí mít výlučný majetkový podíl.

Nebankovní registr klientských informací (NRKI) provozuje rovněž Czech Credit Bureau, a.s.⁸ a princip jeho činnosti je obdobný jako v případě BRKI. Rozdílem je však skutečnost, že informace si zde nevyměňují banky, ale nebankovní instituce, jako jsou leasingové společnosti, obchodníci poskytující prodej na splátky a podobně. Výměna informací v tomto systému podléhá na základě úpravy v BankZ souhlasu klienta, protože NRKI nefunguje na základě zákona. V tom spočívá podstatný rozdíl od BRKI, kde banky souhlas klientů podle téhož zákona nepotřebují. Souhlas se dává jednak k zapisování údajů do registru, jednak k vyžádání informací z registru. Se souhlasem dotčené osoby lze také provádět výměnu informací vedených v obou registrech mezi bankami a nebankovními institucemi.⁹ NRKI mohou tedy využívat k získání informací o klientovi i banky.

Vložení osobních údajů do NRKI jedním subjektem nepřináší volný přístup k těmto údajům dalším subjektům, které opět potřebují písemný souhlas příslušného klienta, aby se na tyto údaje obsažené v NRKI mohli dotázat, lze tedy mluvit o povinnosti dvojího souhlasu. Podle § 21 ZoOU se může subjekt údajů, který se domnívá, že správce nebo zpracovatel provádí zpracování jeho osobních údajů v rozporu se zákonem, domáhat vysvětlení, případně odstranění takového stavu.

⁸ Czech Credit Bureau. *NRKI*. [online]. [cit. 2012-3-30]. Dostupné z:

<<http://www.creditbureau.cz/%C5%98e%C5%A1en%C3%AD/Pages/NRKI.aspx>>

⁹ PIHERA, Vlastimil, SMUTNÝ, Aleš, SÝKORA, Pavel. *Zákon o bankách: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-389-9. 351 s.

Centrální registr úvěrů (CRÚ) provozuje ČNB na základě § 38a odst. 2 až 6 BankZ a jde o úvěrový registr zaměřující se pouze na podnikatelské subjekty. Účastníkem systému mohou být jen banky, a to s povinnou účastí včetně poboček zahraničních bank, které působí v tuzemsku. CRÚ eviduje pohledávky rezidentů i nerezidentů a ČNB tak může umožnit přístup do CRÚ i zahraničním bankám, které u nás nemají pobočku, a to prostřednictvím obdobného registru v zahraničí. ČNB na druhé straně může získat informace o klientech z registrů zahraničních. Podmínky, za kterých se provádí přístup k informacím v registru, upravuje vyhláška č. 164/2002 Sb. o podmínkách přístupu k informacím v informační databázi České národní banky - Centrální registr úvěrů. Banky povinně provádí aktualizace informací poskytovaných do tohoto systému, a to jednou měsíčně.¹⁰

Banky mají v rámci CRÚ zpřístupněny informace o úvěrech klientů vůči bankám a další informace, které příslušný účastník CRÚ do databáze vložil. V souladu s BankZ má klient, o němž jsou v CRÚ vedeny příslušné informace, právo požádat o pořízení výpisu z registru o své osobě. Žádost se podává na formuláři ČNB, což přináší určitou pojistku proti zneužití systému.

Banky jsou oprávněny informace z registru požadovat pouze v souvislosti s určitým klientem, u kterého posuzují žádost o poskytnutí úvěru nebo jiné služby či v souvislosti s již existujícím závazkem klienta.

Registr SOLUS obsahuje jen negativní informace o dlužnících, kteří neplní závazky podle smlouvy. Tento systém mohou využívat nejen banky, ale i společnosti stojící zcela mimo bankovní oblast, jako jsou například mobilní operátoři. Tento typ registru předpokládá souhlas klienta se zpracováním informací, které jsou následně uchovávány po dobu tří let. Nakládání s osobními informacemi upravuje ZoOU, který v § 5 odst. 2 vyžaduje souhlas subjektu údajů s jejich zpracováním. Zvláštní postavení mají v tomto směru banky, které mohou údaje o klientech zpracovávat i bez souhlasu klienta, na základě § 37 odst. 2 BankZ. Údaje zpracované bankou ale podléhají bankovnímu tajemství, které upravuje § 38 BankZ.

Centrální registr dlužníků České republiky (CERD) je informační systém, o kterém se zmíním jen stručně. Jde o soukromý informační systém, který za poplatek

¹⁰ ČNB. *Centrální registr úvěrů* [online]. [cit. 2012-3-13]. Dostupné z:

<http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vyhlasiky/vyhl_164_2002.pdf>

vydává potvrzení o bezdlužnosti, ale žádné významnější finanční instituce s ním nespolupracují. CERD deklaruje řadu zdrojů informací, z nichž některé v souladu se zákonem dostávat ani nemůže. Kromě sdílení údajů zadaných do projektu samotnými věřiteli zprostředkovává zobrazení údajů vedených v registrech státní správy, bankovních registrech a databázích soukromých subjektů.

2.1.2 Hypoteční úvěr

Hypotéka se využívá již od starověku jako prostředek zajištění poskytnutého úvěru zřízením zástavního práva k nemovitosti.¹¹ Podstatou hypotéky je tedy její vázanost na určitou nemovitost. V České republice mohou hypoteční úvěry nabízet banky i další instituce za předpokladu, že jim k této činnosti byla udělena bankovní licence. V tuzemsku, na rozdíl od jiných států, nedošlo k oddělení hypotečního bankovníctví na institucionálním základě. Poskytovatelem takových úvěrů tedy nemusí být pouze specializované hypoteční banky.

Na poskytování těchto úvěrů dopadá obecná úprava smlouvy o úvěru obsažená v ObchZ a dále také v DluhZ, který upravuje oblast hypotečních úvěrů, refinancovaných emisemi hypotečních zástavních listů podle § 28 až 32. Zda se v konkrétním případě použije úprava ObchZ nebo DluhZ závisí na tom, zda jsou prostředkem refinancování úvěru hypoteční zástavní listy. Hypoteční zástavní listy řadíme mezi dluhopisy, které vydávají výhradně banky na základě povolení ČNB. Peněžní prostředky získané jejich emisí bankou jsou vázány na financování hypotečních úvěrů. Na hypoteční zástavní listy se použije také CenP.

Definici hypotečního úvěru uvádí § 28 odst. 3 DluhZ a vymezuje jej jako úvěr, jehož splacení včetně příslušenství je zajištěno zástavním právem k nemovitosti včetně nemovitosti rozestavěné. Úvěr se považuje za hypoteční úvěr dnem vzniku právních účinků zástavního práva. Podle § 28 odst. 4 se nemovitost, která úvěr zajišťuje, musí nacházet na území České republiky, členského státu Evropské unie nebo jiného státu, tvořícího Evropský hospodářský prostor. Jako zástava se využije buď přímo nemovitost, kterou si klient banky pořizuje, nebo i nemovitost jiná, kterou klient nebo jiná osoba

¹¹ POSPÍŠIL, Richard. *Bankovníctví pro právníky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0906. s. 72.

vlastní. Ke vzniku zástavního práva se pak vyžaduje vklad zástavního práva do listu vlastnictví v katastru nemovitostí.

Při splácení hypotéky se nejčastěji využívá anuit, tedy měsíčních splátek v jednotné výši, a to zejména u úvěrů s fixovanou sazbou úroku. Pokud dojde ke změně úrokové sazby, mění se přirozeně i výše anuity. Jednotlivé splátky zahrnují vždy v určitém měnícím se poměru část jistiny a úrok. Anuita odstraňuje určitou nevyrovnanost splátek, kdy by klient zpočátku existence úvěrového vztahu splácel větší část poskytnutého úvěru a s tím spojené vyšší úroky. Díky anuitám se při každé splátce mění poměr splácené jistiny a úroků tak, aby se anuita neměnila. Klient tedy splácí stále stejnou částku, pokud se nemění výše úroků. Někdy lze úvěr splatit i jednorázově, kdy dojde nejprve ke splátkám úroků a později jistiny. Vzhledem k výši obvykle poskytovaných úvěrů se však nejedná o příliš rozšířený způsob.

Úrokovou sazbu hypotečního úvěru může banka stanovit jako fixní, což zpravidla činí jen po určitou dobu splatnosti, nebo jako pohyblivou. Banky zpravidla zaručují fixní úrokovou sazbu, ale jen na omezenou dobu, po jejímž uplynutí dochází ke stanovení úroků podle aktuální situace. Výše úrokové sazby patří v porovnání s ostatními druhy úvěrů spíše mezi nižší, což vyplývá z kvalitního zabezpečení úvěru zástavním právem k nemovitosti. V současnosti se výše úroků pohybuje kolem čtyř až osmi procent, v závislosti na podmínkách a na poskytovateli hypotečního úvěru.

Čerpání úvěru lze sjednat jednorázově, k zaplacení již existující nemovitosti nebo ke splacení jiného úvěru. Možné je ovšem i postupné čerpání, které se využívá zejména při výstavbě nebo rekonstrukci nemovitosti, kdy se úvěr čerpá po částech tak, aby kryl bezprostředně vzniklé náklady.

Doba, na kterou jsou hypoteční úvěry poskytovány, se zpravidla pohybuje od pěti do čtyřiceti let, nejčastěji pak jde o 20 let,¹² jedná se tedy o dlouhodobé úvěry. Délku splatnosti ovlivňuje zejména výše poskytnutého úvěru, ale i další faktory, jako věk klienta, kdy banka může omezit konec splatnosti například na dobu dosažení důchodového věku, což souvisí s předpokládanou schopností klienta úvěr splácet. Dalším faktorem může být také životnost nemovitosti. Z pohledu klienta záleží na výhodnosti úvěru, kdy s delší dobou splatnosti narůstá částka celkově placených úroků,

¹² ZATLOUKALOVÁ, Irena. Změny chování na trhu hypoték. *Bankovníctví*, 2010, č. 12, s. 24-25. ISSN 1212-4273.

na druhé straně delší doba splatnosti zároveň snižuje výši anuit.

Žadatel o poskytnutí hypotéky nejprve podává písemnou žádost o úvěr spolu s doklady, které potvrzují výši jeho příjmů, dále doklady potvrzující existenci a kvalitu nemovitosti, případně předkládá i investiční záměr. Následně dochází k podpisu úvěrové smlouvy a k podpisu zástavní smlouvy, kde se vyžaduje úředně ověřený podpis, a která se vloží do katastru nemovitostí. Poté se bance předloží doklad o vložení zástavního práva ve prospěch banky do katastru nemovitostí, zároveň se vyžaduje, aby se banka nacházela na prvním místě mezi zástavními věřiteli. Dále se vyžaduje uzavření pojistky na zastavenou nemovitost pro případ živelní pohromy, která se vinkuluje ve prospěch úvěrující banky. Nakonec musí dojít k zaplacení poplatku za zpracování žádosti a k zaplacení odhadu nemovitosti, protože banky při sjednávání úvěru zpravidla nabídnou svého odhadce pro určení ceny nemovitosti.¹³

Výše, v jaké je úvěr poskytnut, závisí zejména na příjmech klienta a na hodnotě nemovitosti, obvykle se pohybuje od 50 procent z ceny až do plné výše odhadní ceny. Podle § 29 odst. 2 DluhZ se zastavené nemovitosti oceňují cenou obvyklou, podle § 2 odst. 1 zákona č. 151/1997 Sb. o oceňování majetku a o změně některých zákonů, a to se zohledněním místních podmínek trhu s nemovitostmi.

Poměr mezi částkou úvěru a hodnotou nemovitosti, která slouží jako zástava, vyjadřuje hodnota LTV (loan to value). Průzkum Evropské hypoteční federace ukázal, že průměrný Evropan hradí 20 procent z vlastních úspor a 80 procent si půjčuje od banky prostřednictvím hypotečního úvěru. V České republice hodnota LTV také dosahuje v průměru 80 procent.¹⁴

V případě refinancování úvěru hypotečními zástavními listy podle § 30 odst. 1 DluhZ nesmí částka úvěru překročit 70 procent zástavní hodnoty nemovitosti. V případě účelových úvěrů pak výši úvěru limitují i skutečně vynaložené náklady. Účelovým hypotečním úvěrem jsou například poskytnuté prostředky na koupi, stavbu nebo rekonstrukci bytu. Banky ale poskytují i hypotéky neúčelové, označované za americké hypotéky, kde lze poskytnuté prostředky využít k libovolnému účelu, nikoliv pouze k

¹³ PAVELKA, František, OPLTOVÁ, Radka. *Jak správně na hypotéky*. 2. vyd. Praha : CONSULTINVEST, 2003. ISBN 80-901486-7-3. s. 31.

¹⁴ ZATLOUKALOVÁ, Irena. Změny chování na trhu hypoték. *Bankovníctví*, 2010, č. 12, s. 24-25. ISSN 1212-4273.

financování bydlení.

Stát podporuje bytové potřeby uvedené v § 15 odst. 3 DPřij, například koupi nebo rekonstrukci bytu, vypořádání společného jmění manželů a podobně možností odpočtu úroků u daně z příjmu. Celkově lze odečíst podle § 15 odst. 3 DPřij až 300 000 Kč ročně a uspořit tak 45 000 Kč. Státní podpora dále zahrnuje podle § 10 StavSp příspěvky účastníkům spoření, pokud se jedná o fyzické osoby, ve výši 10 % z uspořené částky za kalendářní rok, nejvýše však 20 000 Kč, vyplácených formou ročních záloh ze státního rozpočtu. Tato podpora je navíc osvobozena od daně z příjmu § 4 odst. 1 pís. s DPřij.

2.1.3 Spotřebitelský úvěr

Právní úpravu spotřebitelských úvěrů obsahuje ObchZ vymezující obecné náležitosti smlouvy o úvěru v § 497 až 507. Pro spotřebitelské úvěry je vedle toho významná i úprava nového SpotÚv, který transponoval směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru do českého právního řádu, a který nahradil dosavadní zákon č. 321/2001 Sb. o některých podmínkách spotřebitelského úvěru. Cílem právní úpravy je dosáhnout harmonizace spotřebitelského trhu v rámci Evropské unie a zvýšit důvěryhodnost poskytovatelů a právní jistotu spotřebitelů u spotřebitelských úvěrů.

Definici spotřebitelského úvěru obsahuje § 1 SpotÚv jako odloženou platbu, půjčku, úvěr nebo jinou obdobnou finanční službu poskytovanou nebo přislíbenou spotřebiteli věřitelem nebo zprostředkovatelem. Smlouvu o spotřebitelském úvěru nemůžeme považovat za zvláštní smluvní typ, jde totiž o jakousi sběrnou kategorii pro jakékoliv smlouvy, které naplňují výše zmíněnou definici.

Významná je i úprava v ObčZ o ochraně spotřebitele, obsažená v § 51 pís. a až § 65, která se vztahuje i na úvěrové smlouvy a zvyšuje ochranu spotřebitelů například možností odstoupit od smlouvy při jejím uzavření na dálku (například pomocí internetu) nebo mimo prostory určené k podnikání.

SpotÚv přináší ochranu spotřebiteli zejména zakotvením povinnosti podat spotřebiteli informace o podmínkách úvěru. Důvodem této úpravy je jistá asymetrie mezi spotřebitelem a poskytovatelem úvěru v orientaci v nabízených podmínkách a ve

vzájemných právech smluvních stran, kdy spotřebitel nemusí být schopen zcela přesně posoudit podmínky smlouvy. V reklamách se tedy například povinně uvádí RPSN, informace jsou poskytovány písemně i před uzavřením smlouvy, zejména o právu odstoupit od smlouvy, o předčasném splacení úvěru a podobně. K ochraně spotřebitele také přispívá povinné prověřování bonity žadatele o poskytnutí úvěru, zakotvené v § 9 SpotÚv, kdy poskytovatel nebo zprostředkovatel úvěru musí získat dostatečné informace od spotřebitele a využít i informace z registrů, jako je BRKI, NRKI nebo SOLUS.¹⁵ V případě nesplnění této povinnosti se podle § 20 odst. 2 pís. a SpotÚv poskytovatel nebo zprostředkovatel dopustí správního deliktu.

Spotřebitelské úvěry představují jeden z nejjednodušších způsobů, jak získat peněžní prostředky prostřednictvím půjčky, úvěru nebo odložením platby. Nejčastěji se využívají k nákupům spotřebního zboží, na splácení menších dluhů, pořízení dovolené a podobně. Obchodníci v souvislosti se spotřebitelskými úvěry často používají termín nákup zboží na splátky. SpotÚv dopadá jen na úvěry poskytované fyzickým osobám (spotřebitelům), a to na účely nepodnikatelského charakteru. Někteří autoři ovšem uvádí také možnost poskytnout tento typ úvěru nepřímo i na podnikatelské účely, a to proto, že se jedná o úvěry neúčelové.¹⁶ Podle mého názoru tedy závisí na příjemci úvěru, jak s poskytnutými prostředky naloží.

SpotÚv také pomocí negativního výčtu v § 2 stanoví, kdy se tento zákon nepoužije a co tedy není spotřebitelským úvěrem. Významná je z tohoto pohledu zejména skutečnost, že podle SpotÚv se jedná o spotřebitelské úvěry, jen pokud dosahují určité výše. Musí se jednat výlučně o úvěry v rozmezí od 5 000 do 1 880 000 Kč. Úvěr poskytnutý na vyšší nebo nižší částku tedy není spotřebitelským úvěrem. Drobení částky úvěru na menší části za účelem obejití zákona omezuje § 2, podle kterého se částka 5 000 Kč považuje za dosaženou i v případě, kdy je mezi stejným věřitelem a spotřebitelem uzavřeno v období jednoho roku více smluv se stejným nebo obdobným účelem, kterou se dosáhne nebo přesáhne celková výše úvěru 5 000 Kč a všechny následující smlouvy uzavřené v uvedeném období. Spotřebitelskými úvěry dále

¹⁵ KUČERA, Petr. Zákon o spotřebitelském úvěru - větší ochrana pro spotřebitele. *Bankovníctví*, 2011, č. 1, s. 28-29. ISSN 1212-4273.

¹⁶ DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2005. ISBN 80-7201-515-X. s. 539.

nejsou ani úvěry poskytnuté k nabytí nemovitosti určené k bydlení nebo nájem a leasing, pokud není předmětem smlouvy povinnost koupit věc. O spotřebitelský úvěr se nejedná ani v případě bezúročného poskytnutí peněžních prostředků, bezplatného odkladu platby dluhu a podobně.

Nabízet spotřebitelské úvěry může poskytovatel¹⁷ úvěru přímo nebo s pomocí zprostředkovatele,¹⁸ který uzavření spotřebitelské smlouvy se spotřebitelem¹⁹ obstará. V praxi tedy tyto úvěry nabízí banky a nebankovní instituce a vedle nich jako zprostředkovatelé také přímo prodejci zboží a služeb jako nepřímé úvěry.²⁰

Ke sjednání spotřebitelského úvěru musí dojít písemně, smlouva se uzavírá podle obchodních podmínek příslušné banky. Na smlouvu se vztahuje obecná úprava o smlouvě o úvěru podle § 497 an. ObchZ.

Na rozdíl od podnikatelských úvěrů nejsou spotřebitelské úvěry financovány z objektu, na který byl úvěr poskytnut. U podnikatelského úvěru totiž banka získává z objektu úvěru cash flow, kterým je úvěr splácen. Spotřebitelský úvěr však kryje spotřební výdaje a s objektem úvěru přímo nesouvisí. Klient proto poskytnutý úvěr splácí ze svých příjmů.²¹ Mezi charakteristické vlastnosti těchto úvěrů patří i skutečnost, že banky nevyžadují příliš podrobné informace o klientovi. Souvisí to s obvykle nízkou výší poskytnutého úvěru. Zajištění se u spotřebitelských úvěrů zpravidla nevyžaduje, protože nejčastěji dochází k poskytnutí menších částek úvěru. Banky také obvykle tento typ úvěru poskytují na základě jednotných podmínek, aby tím snížily náklady spojené s

¹⁷ § 3 SpotÚv definuje věřitele (poskytovatele) úvěru jako osobu nabízející nebo poskytující spotřebitelský úvěr v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.

¹⁸ § 3 SpotÚv definuje zprostředkovatele jako osobu, která není věřitelem a která v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání za odměnu nabízí spotřebiteli možnost uzavřít smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr, s věřitelem nebo mu pomáhá tuto smlouvu uzavřít nebo ji jménem věřitele uzavírá.

¹⁹ Spotřebitelem se podle § 3 SpotÚv rozumí fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.

²⁰ DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2005. ISBN 80-7201-515-X. s. 538.

²¹ REVENDA, Zbyněk, MANDEL, Martin, KODERA, Jan, MUSÍLEK, Petr, DVOŘÁK, Petr, BRADA, Jaroslav. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3. vyd. Praha: Management press, 2002. ISBN 80-7261-031-7. s. 142.

administrativou.

Splácení úvěru lze sjednat ve formě pravidelných měsíčních splátek, případně jako jedinou splátku celé části. Za typ spotřebitelského úvěru můžeme považovat i americké hypotéky a revolvingové úvěry. Revolvingový úvěr banka často umožňuje klientům čerpat z běžného účtu do určitého limitu.

Úroky u spotřebitelských úvěrů patří mezi relativně vysoké. Důvodem je jejich vyšší rizikovost, vyplývající z toho, že se obvykle nevyžaduje ručení. Pokud úvěr poskytuje banka, pohybuje se výše úroků obvykle kolem deseti procent. Výši úroků ovlivňuje i sjednaná částka úvěru a doba splatnosti. Úvěry nabízené nebankovními institucemi jsou zpravidla nabízeny s vyššími úroky, ale velmi často bez povinnosti poskytnout zajištění. V poslední době dochází stále častěji k případům, kdy spotřebitelé splácí hned několik těchto úvěrů najednou. Neschopnost úvěry splácet pak často řeší přibíráním dalších úvěrů, čímž se dostávají do dluhové pasti. Pohledávky z nesplacených úvěrů pak věřitelé vymáhají v soudním řízení, často prostřednictvím inkasních společností.²² SpotÚv nestanoví maximální strop pro úrokové sazby či RPSN, ale lze vycházet z obecných ustanovení ObčZ o neplatném právním úkonu v případě rozporu s dobrými mravy v § 39. Tuto problematiku zpřesnil rozsudek NS sp. zn. 21 Cdo 1484/2004, který označil roční úrokovou sazbu dohodnutou ve výši 60 procent za rozpornou s dobrými mravy.

SpotÚv definuje roční procentuální sazbu nákladů, neboli RPSN. Jedná se o vyjádření podílu celkových ročních nákladů v procentech z poskytnutého spotřebního úvěru. RPSN tedy zahrnuje nejen samotné úroky, ale i další poplatky, provize a náklady zvyšující cenu úvěru. Povinností poskytovatele úvěru je uvést RPSN ve smlouvě o spotřebitelském úvěru. Výše všech nákladů spojených s úvěrem se spočítá podle vzorce uvedeného v příloze k SpotÚv.²³ Spotřebitel díky tomu získává jednoduchou orientaci a možnost porovnání ceny úvěru v nabídkách od jednotlivých bank a dalších poskytovatelů. V některých případech však u spotřebitelských úvěrů RPSN stanovit nelze. Jedná se o situace, kdy není předem známa výše, případně termín budoucích splátek. RPSN lze tedy vypočítat pouze v situacích, kdy jsou známy veškeré údaje

²² POLOUČEK, Stanislav a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7. s. 384.

²³ příloha číslo 1 zákona č. 145/2010 Sb. o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů

vstupující do vzorce pro jeho výpočet. Zákon tyto případy, kdy smlouva určení RPSN neobsahuje, rovněž upravuje. Povinností věřitele je za takových okolností uvést maximální výši úvěru, výši plateb a podmínky změn v platbách.

Spotřebitelé mohou podle SpotÚv splatit úvěr i před dobou dohodnutou ve smlouvě, a to kdykoliv po dobu trvání úvěru. Navíc mohou uplatnit nárok na snížení nákladů úvěru.

Klient také může odstoupit od smlouvy i bez uvedení důvodů takového kroku, a to do 14 dnů od uzavření smlouvy na základě § 11 SpotÚv. Učiní tak písemně a vrátí věřiteli jistinu a úroky, na které vznikl věřiteli nárok v době od poskytnutí úvěru do vrácení jistiny.

Dozor nad dodržováním zákona vykonává ČOI, pokud není svěřen ČNB. U bank tedy dohled vykonává ČNB a v případě nebankovních institucí ČOI podle § 19 SpotÚv. Pro případy, kdy smlouva o úvěru neobsahuje všechny náležitosti, upravuje SpotÚv sankce v § 20 a 21. Spotřebitel musí takovou skutečnost uplatnit u věřitele a poté dochází k sankčnímu úročení úvěru diskontní sazbou ČNB a tedy ke snížení úvěrových splátek. K nejčastějším porušením SpotÚv dochází u reklam nabízejících tyto úvěry. Zadavatelé reklamy často porušují povinnost uvést údaje podle zákona, které jsou určené k ochraně spotřebitele. U samotných smluv pak často dochází k porušení zákonné povinnosti neuvedením správných informací o RPSN.²⁴

2.1.4 Kontokorentní úvěr

Kontokorentní úvěry se řadí mezi nejrozšířenější krátkodobé úvěry poskytované prostřednictvím běžného účtu klienta. Obvykle jsou nabízeny jako úvěry neúčelové. Název kontokorent pochází ze spojení current account, což odkazuje právě na propojení s běžným účtem.²⁵ Tento typ úvěru tedy můžeme chápat i jako určitou kombinaci smlouvy o běžném účtu a smlouvy o úvěru. Kontokorentní úvěry jsou poskytovány ke

²⁴ Česká obchodní inspekce. *Závěrečná zpráva za rok 2011*. [online]. [cit. 2012-3-18]. Dostupné z: <<http://www.coi.cz/cs/aktuality-1/spotrebitelske-uvery-novy-zakon-stare-chyby-neuplne-reklamy-a-neseriozni-zprostredkovatele-zaverecna-zprava-za-rok-2011.html>>

²⁵ POSPÍŠIL, Richard. *Bankovníctví pro právníky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0906-2. s. 66.

krátkodobému překlenutí nedostatku finančních prostředků klienta, případně k pokrytí výkyvů zůstatku na běžném účtu, k financování sezónních potřeb, ke krátkodobým investicím klientů a podobně. Zřízení kontokorentu se řídí ustanoveními ObchZ o smlouvě o běžném účtu v § 708 a následujících a obchodními podmínkami banky. Pokud smlouva mezi bankou a klientem nestanoví něco jiného, použijí se při čerpání úvěru také ustanovení § 497 a následujících ObchZ, kde je upravena smlouva o úvěru.

Klient s kontokorentním účtem může v rámci svého zůstatku na běžném účtu přecházet do debetu a čerpat tak úvěr. Ve vztahu k bance se tedy v závislosti na debetním či kreditním zůstatku na účtu nachází v pozici dlužníka nebo naopak věřitele. Úvěr je čerpán zcela automaticky ve chvíli, kdy klient poskytne platbu nebo provede výběr peněžních prostředků ze svého běžného účtu, ačkoliv na něm pro takovou operaci není dostatek prostředků, jinými slovy pokud platba není krytá. Výši úvěru, který se banka zavazuje poskytovat, určuje úvěrový rámec dohodnutý ve smlouvě ve smyslu § 711 ObchZ. Úvěrový rámec tedy znamená maximální přípustný rozsah debetu na běžném účtu. V závislosti na obsahu smlouvy někdy banky umožňují i krátkodobé překročení sjednaného úvěrového limitu, ovšem za podmínky zaplacení vyšších sankčních úroků. Výše úvěru je pohyblivá, protože v závislosti na provedených úhradách a platbách vzniká na běžném účtu peněžní vklad nebo úvěr. Zůstatek na účtu se může během dne i mnohokrát změnit, přičemž banka započítává úroky z debetního i kreditního zůstatku podle podmínek dohodnutých ve smlouvě o úvěru. Ke splácení úvěru pak dochází vždy ve chvíli, kdy na běžný účet přijdou peněžní prostředky snižující debet.

Splatnost úvěru se dříve u kontokorentu zpravidla sjednávala jako krátkodobá, s dobou splatnosti do jednoho roku. Banky ale často se svými klienty smlouvu o úvěru prodlužovaly podepisováním nových smluv, takže ve výsledku dosáhly dlouhodobého charakteru splatnosti.²⁶ Pokud byla doba splatnosti uvedena ve smlouvě, jednalo se o úvěr termínovaný. V současnosti je však běžnější, že smlouva dobu splatnosti neuvádí a splatnost pak nastává až na základě žádosti banky. Neuvedení doby splatnosti ve smlouvě snižuje administrativní náklady, protože odpadá nutnost uzavírat opakovaně smlouvu novou. Díky tomu se pak snižuje i cena kontokorentních úvěrů.

²⁶ REVENDA, Zbyněk, MANDEL, Martin, KODERA, Jan, a kol. 3. vyd. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Praha: Management press, 2002. ISBN 80-7261-031-7. s. 137.

Cenu za poskytnutí úvěru představují úroky, které banka od klienta získává za poskytování peněžních prostředků do výše úvěrového rámce. Výši úroků banka stanovuje jako procentuální částku z výše debetu na běžném účtu. Banky si dále často účtují i další poplatky, například za jednotlivé úkony spojené s kontokorentním účtem. Banka si také může účtovat paušál stanovený v procentech z obratu na účtu (obratovou provizi). Další možnost představuje vyjádření všech nákladů pospolu v jediné netto sazbě vztahující se k běžnému účtu.

Vzhledem k tomu, že banka musí zajistit kdykoliv vyplacení peněžních prostředků do výše úvěrového rámce, vznikají jí s tím spojené náklady. Tyto náklady pokrývá provize z výše úvěrového rámce nebo z jeho nečerpané části, případně úroková přírážka k úrokům podle debetu za příslušné období. Úroky klient platí vždy pouze ze skutečně čerpaného úvěru, podle částky debetu na běžném účtu. Splácí se měsíčně, úroková sazba bývá relativně vysoká.

Případná nutnost zajištění kontokorentu závisí na bonitě klienta a na výši sjednaného úvěrového rámce. K zajištění mohou sloužit nemovitosti, ručení třetí osoby, pohledávky z obchodního styku a další obvyklé formy zajištění. U nižších limitů úvěrového rámce banky zpravidla zajištění nepožadují.

Výhody ze sjednání kontokorentního účtu na straně klienta vyplývají především z možnosti čerpat úvěr podle potřeby, opakovaně a v nezbytné výši. Úroky klient platí jen z čerpané částky úvěru a navíc nemusí splatit úvěr v jediný den nebo v pravidelných splátkách. Tyto výhody na druhé straně vyvažuje relativně vysoká cena úvěru, kterou banka řeší vysoké nároky na likviditu, respektive nebezpečí, že nedojde k čerpání úvěru. Vzhledem k vlastnostem kontokorentu jde o typ úvěru vhodný spíše pro řešení krátkodobého nedostatku peněžních prostředků, a to zejména pokud jde o menší částky v řádech tisíců nebo desítek tisíc Kč.

2.1.5 Eskontní úvěry

Eskontní úvěry, také někdy označované jako úvěry směnečné, mají povahu spíše krátkodobých úvěrů. Tato krátkodobost vyplývá z toho, že banky poskytují eskontní úvěry pomocí odkoupení směnky (eskontu) ještě před dobou jejich splatnosti, přičemž zpravidla dochází k odkupu směnek splatných do jednoho roku.²⁷ Odkoupením směnky se z banky stává její vlastník a úvěr poskytuje tomu, kdo na ni směnku eskontoval.

Při sjednání eskontního úvěru se použije právní úprava v § 497 a následujících ObchZ o smlouvě o úvěru. Použije se i SŠZ, který upravuje problematiku směnek. Banky také běžně stanoví obchodní podmínky pro provádění eskontu směnek, kde zpravidla uvádí typy směnek, které mohou být eskontovány, minimální a maximální dobu eskontního úvěru, minimální směnečnou částku pro eskont a podobně.²⁸

Výši poskytnutého úvěru banka stanoví podle částky, která je uvedena na směnce, ale od její výše si odečte cenu za poskytnutí úvěru, takzvaný diskont. Diskont je vlastně úrok za poskytnutý úvěr a vyjadřuje se v procentech. Diskont lze vyjádřit také jako rozdíl mezi eskontním úvěrem a částkou, kterou banka vyplácí při odkupu směnky majiteli. Výši diskontu ovlivňuje jednak směnečná částka, a kromě ní i doba, která zbývá do dne splatnosti směnky. Také záleží na tom, jak je směnka pro banku riziková. Výši rizikovosti ovlivňuje, zda se jedná o avalovanou směnku, zda jde o směnku vlastní nebo cizí, bonita klienta a podobně. Vedle diskontu si banky často účtují ještě eskontní provizi, neboli výlohy za poskytnutí úvěru a případně i další poplatky. Všechny tyto položky mohou banky také zahrnout do jediné netto sazby, tedy úrokové sazby zahrnující diskont, eskontní provizi a poplatky.

Význam eskontních úvěrů spočívá v profinancování pohledávek mezi dodavatelem a odběratelem dříve, než nastane doba splatnosti, což významně urychluje obrat kapitálu. Klient banky tedy díky eskontnímu úvěru získává výnos z pohledávky dříve. Eskontní úvěr může být poskytnut jednorázově nebo opakovaně, kdy banky svým

²⁷ POSPÍŠIL, Richard. *Bankovníctví pro právníky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0906-2. s. 58.

²⁸ KAŠPAROVSKÁ, Vlasta. *Banky a bankovní obchody*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2003. ISBN 80-7157-652-2. s. 104.

klientům stanoví určitý eskontní limit, v rámci kterého umožňují průběžné předkládání směnek. Ve chvíli, kdy dojde k zaplacení části úvěru, se pak vytváří prostor pro eskont nových směnek uvolněním úvěrového rámce.

Splatnost eskontního úvěru závisí na obsahu směnky, která uvádí datum splatnosti. V den splatnosti musí směnečník bance vyplatit směnečnou sumu. Pokud by k proplacení směnky nedošlo, může se banka obrátit na indosanta, tedy na klienta, od kterého směnku koupila.

Při poskytování eskontních úvěrů se banky snaží snižovat úvěrové riziko především posouzením bonity směnečného dlužníka a dalších osob, které se na směnku podepsaly. Některé banky navíc sledují i splnění dalších podmínek pro poskytnutí úvěru. Často například vyžadují, aby se jednalo o směnky obchodní, případně jejich vlastních klientů, směnky v rozmezí určitých směnečných částek a podobně. Na druhé straně se zpravidla nevyžaduje poskytnutí záruky.

2.2 Závazkové úvěry

V případech, kdy banky poskytují závazkové úvěry a záruky, nedochází k bezprostřednímu předání peněžních prostředků klientovi, banka se pouze zaručuje poskytnout plnění v případě, kdy dojde ke splnění dohodnutých podmínek. Mezi závazkové úvěry řadíme akceptační úvěr a avalový úvěr, které bývají spojeny se směnkami, a dále poněkud rozšířenější bankovní záruky.

2.2.1 Bankovní záruka

Bankovní záruka, někdy označovaná též jako garance, tvoří další produkt poskytovaný zejména bankami. V podstatě se jedná o zvláštní druh ručení, ale ručitelem je u bankovní záruky pouze banka podle BankZ, případně jiná oprávněná osoba ve smyslu § 762 odst. 1 ObchZ, zejména družstevní záložny podnikající na základě DrZál. Rozdíl od ručení spočívá i v tom, že banka je podle § 318 ObchZ povinna plnit klientovi i v případě, kdy klient nevyzval k plnění nejprve dlužníka. Bankovní záruka tedy představuje záruku na první výzvu. Obecná úprava bankovní záruky je obsažena v ObchZ v § 313 až 322, vedle toho se na bankovní záruky přiměřeně použijí i ustanovení

o ručení v § 303 až 312 téhož zákona. Mezinárodní obchodní komora v Paříži navíc vydala pod číslem 758 nová Jednotná pravidla pro záruky vyplatitelné na požádání a Jednotná pravidla pro smluvní záruky, což jsou nezávazné podmínky vztahující se na bankovní záruky. Jejich použitelnost je tedy vázána na výslovný odkaz v záruční listině. Jejich použití je časté zejména v zahraničním obchodě.

Při uzavírání bankovní záruky banka nejprve sjednává se svým klientem (příkazcem) mandátní smlouvu upravenou v § 566 až 576 ObchZ, není ovšem vyloučeno ani vystavení bankovní záruky na účet banky bez příkazu. Mandátní smlouva obsahuje pověření banky vystavit bankovní záruku v záruční listině a dohodu o jejím obsahu. Následně banka záruční listinu vystaví, specifikuje v ní práva a povinnosti banky a beneficianta (oprávněného z bankovní záruky). Obsahem záruční listiny je zejména závazek banky zaplatit určitou peněžitou částku nebo poskytnout jiné plnění beneficiantovi, pokud dojde ke splnění podmínek uvedených v záruční listině, zejména pokud příkazce nesplní závazek nebo nastanou jiné podmínky ze záruční listiny. Typickým příkladem nesplněné podmínky uvedené v záruční listině je nezaplacení faktury. Banka se tedy stává ručitelem pro případ, že dojde ke splnění podmínek v záruční listině.

Závazek z bankovní záruky patří mezi absolutní obchody ve smyslu § 261 odst. 3 pís. e ObchZ, které se vždy řídí úpravou obsaženou v tomto zákoně, bez ohledu na povahu účastníků.

Záruční listina se sjednává zásadně písemně. Vedle prohlášení banky poskytnout plnění beneficiantovi zpravidla obsahuje důvody vzniku bankovní záruky, to znamená odkaz na mandátní smlouvu uzavřenou mezi příkazcem a beneficiantem. Záruka tedy vzniká až po uzavření mandátní smlouvy, nebo lze sjednat v bankovní záruce odkládací podmínku vázanou na podpis smlouvy. Dále se v záruční listině sjednává odměna za poskytnutí záruky, jejíž výše se odvodí zejména z rizikovosti a rozsahu záruky, dále zajištění banky a způsob ručení. Záruční listina obsahuje i údaj o době platnosti záruky, uplynutím této doby pak dochází k prekluzi, tedy ke ztrátě nároků beneficianta. V záruční listině lze odkázat na obchodní podmínky banky, případně na obchodní zvyklosti. V případě, že beneficiant nemá k bance důvěru nebo záruka banky pro něj není dostatečná, může dojít k potvrzení bankovní záruky další bankou, která tím přejímá závazek banky původní, což upravuje § 315 odst. 1 ObchZ. Vůči beneficiantovi pak

ručí obě banky solidárně, takže beneficiet může žádat plnění po kterékoli z nich. S potvrzením bankovní záruky je však obvykle spojena vyšší provize.

Vedle potvrzení může bankovní záruku jiná banka také oznámit podle § 315 odst. 3 ObchZ. V takovém případě oznamující bance nevzniká povinnost záruku vyplatit, ale nese odpovědnost za způsobenou škodu v případě nesprávného avíza. Tento institut se využívá k potvrzení toho, že bankovní záruka skutečně vznikla. K uplatnění potvrzení bankovní záruky dochází zejména v rámci mezinárodních obchodů.

Bankovní záruku může beneficiet uplatnit písemnou výzvou, kterou předloží bance za podmínek podle záruční listiny, zejména pokud příkazce nesplnil závazek. Plnění banka poskytuje zásadně v penězích. Podle obsahu záruční listiny může být vyžadováno předložení příslušných dokumentů, například faktury. Banka před vyplacením záruky zkoumá její platnost a splnění podmínek podle záruční listiny, ne však pravdivost nebo správnost předložených dokumentů. Příkazci nakonec vznikne povinnost uhradit bance to, co za něj plnila ve smyslu mandátní smlouvy, kterou spolu uzavřeli.²⁹ Vůči bance může příkazce uplatnit námitky, které měl proti beneficietovi, nicméně pouze za předpokladu, že to odpovídá obsahu záruční listiny. Totéž platí i pro banku, námitky uplatňuje podle obsahu záruční listiny. Námitky, které má dlužník, uplatní vůči beneficietovi, jen pokud je taková možnost uvedena v záruční listině. Beneficiet se nemusí obracet nejprve na dlužníka.

Bankovní záruky lze dělit podle různých kritérií. Podle vázanosti na zajišťovanou pohledávku rozlišujeme záruky abstraktní a akcesorické a dále záruky dělíme na přímé a nepřímé. Abstraktní záruky nejsou závislé na závazku, který zajišťují, a z toho důvodu banka nemůže uplatnit námitky, které mohl uplatnit příkazce. Akcesorická záruka se pak vyznačuje vázaností na zajištěný závazek, kdy banka může uplatnit vůči beneficietovi stejné námitky jako příkazce. Přímá záruka spočívá v zapojení pouze jedné banky, která je v přímém vztahu s beneficietem tím, že vystaví záruku bezprostředně v jeho prospěch. Záruka nepřímá nachází uplatnění především v souvislosti s mezinárodním obchodem ve státech, kde právní předpisy neumožňují přijímat záruky vystavené bankami cizích států. Dochází zde tedy k zapojení další banky, kdy banka příkazce namísto přímého vystavení záruky beneficietovi pouze

²⁹ PLÍVA, Stanislav, ELEK, Štefan, LIŠKA, Petr, MAREK, Karel. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-433-8. s. 77.

poskytne protizáruku jiné bance, která záruku vystaví. Dále lze bankovní záruky členit na platební, to v případech, kdy zajišťují splnění závazku peněžního charakteru, například může jít o proplacení faktury, úvěru a podobně. Neplatební záruky pak zajišťují splnění jiných než platebních závazků, může se jednat o celou řadu různých záruk, jako je záruka za nabídku, kauční záruka, akontační záruka, stand-by akreditiv, indemnita a další.

2.2.2 Akceptační úvěr

Akceptační úvěr patří mezi závazkové úvěry s charakteristickým použitím směnky. Banka (směnečník) u těchto úvěrů od klienta (výstavce směnky cizí), případně od jiné osoby pověřené klientem, písemně akceptuje na ni vystavenou směnku cizí. Podmínkou pro poskytnutí úvěru je závazek klienta složit na svůj běžný účet prostředky v dostatečné výši k pokrytí závazku v době splatnosti směnky tak, aby banka mohla směnku proplatit. Banka směnku proplácí prodávajícímu (věřiteli) svého klienta, jedná se tedy o trojstranný vztah. V praxi obvykle banka klientovi stanoví určitý úvěrový rámec, do kterého poskytuje akceptační úvěr, respektive akceptuje na ni vystavené směnky do určité celkové směnečné sumy. Banky tedy poskytují tyto úvěry nejčastěji opakovaně,³⁰ kdy se splacením určité částky opět uvolní úvěrový rámec k akceptaci dalších směnek.

Akceptováním směnky se z banky stává hlavní směnečný dlužník a zároveň věřitel klienta. Na banku přechází povinnost směnku proplatit v den její splatnosti prodávajícímu, který ji předkládá k placení. Takovou povinnost banka musí splnit bez ohledu na to, zda její klient splnil svůj závazek a směnečnou sumu v bance složil.

Podstatou akceptačního úvěru je tedy snaha dlužníka získat důvěryhodnější směnku a dosáhnout s její pomocí odložení splatnosti do doby uvedené na směnce. Takový postup ovšem předpokládá souhlas prodávajícího. Klient akceptovanou směnku předá prodávajícímu, který ji v době splatnosti předkládá bance k zaplacení. Banka tak v podstatě ručí za schopnost klienta splatit závazek.

Pro banku je poskytnutí akceptačního úvěru poměrně rizikové, zjišťuje si proto

³⁰ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovnictví*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-80-7480-029-6. s. 194.

před jeho poskytnutím bonitu klienta nebo vyžaduje zajištění úvěru, tak aby klient poskytl včas krytí k zaplacení pohledávky a snížilo se úvěrové riziko. V případě, kdy klient splní svůj závazek vůči bance řádně, nevznikají bance náklady, v opačném případě banka musí zajistit prostředky k zaplacení věřiteli a úvěr akceptační (závazkový) se přemění na peněžní úvěr.³¹ Právní úpravu akceptačního úvěru a akceptování směnky obsahuje obecně SŠZ. Úprava smlouvy o úvěru se v tomto případě nepoužije, protože zde nedochází k poskytnutí peněžních prostředků ve smyslu § 497 ObchZ. Uzavře se tedy inominátní smlouva a ObchZ a jeho úprava smlouvy o úvěru v § 497 se užije až v případě nesplnění závazku ze strany klienta.

Využití nachází akceptační úvěr zejména v oblasti zahraničního obchodu, kdy příjemce úvěru získává výhodu v podobě odložené splatnosti do doby uvedené na směnce. Prodávající pak získává větší jistotu proplacení směnky řádně a včas, pokud došlo k zajištění ze strany banky, protože klient banky, která akceptovala jím vydanou směnku, se stává pro prodávajícího důvěryhodnějším partnerem.

Cena za poskytnutí akceptačního úvěru se označuje jako akceptační provize a banka ji obvykle stanoví měsíční sazbou v procentech z částky, která je uvedena na směnce. V případech, kdy došlo k eskontu směnky, lze cenu vyjádřit i jako netto sazbu, tvořenou spojením akceptační provize a diskontní sazby. Eskont směnky probíhá tak, že směnka je odprodána ještě před její splatností a výnos použit k zaplacení prodávajícímu. Někdy tedy dochází k propojení akceptačního a eskontního úvěru, kdy banka akceptační zpravidla plní i roli banky eskontující.

2.2.3 Avalový úvěr

Název avalového úvěru, někdy též označovaného za úvěr ručitelský či garanční, pochází ze směnečného práva. Doložkou per aval se ručitel, tedy banka, zavazuje za směnečného dlužníka, to znamená za klienta banky. Avalový úvěr patří mezi krátkodobé závazkové úvěry a pokud jde o jeho použití, podobá se úvěru akceptačnímu. Na rozdíl od akceptačního úvěru však nemusí být spojen se směnkou.

K poskytování těchto úvěrů dochází na základě uzavřené úvěrové smlouvy mezi

³¹ REVENDA, Zbyněk, MANDEL, Martin, KODERA, Jan, a kol. 3. vyd. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Praha: Management press, 2002. ISBN 80-7261-031-7. s. 145.

bankou a jejím klientem. Obsahem smlouvy je především stanovení výše úvěrového limitu, do kterého se banka zavazuje poskytnout aval. Důležitou součástí smlouvy je i stanovení doby jejího trvání, účel a podmínky ručení.

Avalové úvěry mohou být poskytovány ve dvou podobách. Může se jednat o směnečný aval, u kterého banka poskytne směnečnou doložku (per aval), nebo se jinou doložkou o stejném významu zaručí za směnečného dlužníka a ručí pak shodně jako směnečný dlužník. Druhou možností sjednání avalového úvěru představuje avalový úvěr sjednaný jako ručení. Banka se v tomto případě zavazuje uhradit závazek místo klienta, ale pouze v případě, pokud tak neučiní sám. Ručení banky je zde akcesorické, vázané na zaručovaný závazek.

K úročení poskytnutého úvěru dochází tak, že si banka účtuje avalovou provizi, a to jako určitý podíl z částky, za kterou ručí a kterou stanoví v procentech. Cenu úvěru ovlivňují i další okolnosti, jako doba splatnosti, bonita klienta, případně skutečnost, zda došlo ke sjednání zajištění tohoto závazku.

3. Pasivní bankovní obchody

Jak jsem již uvedl v kapitole Dělení bankovních obchodů, z pohledu banky lze podle dopadu jednotlivých bankovních produktů na bilanci banky rozlišovat obchody aktivní, pasivní a neutrální. Mezi pasivní obchody patří produkty, při jejichž poskytování banka získává peněžní prostředky na vlastní činnost, a to především prostřednictvím vydávání dluhopisů, přijímáním vkladů a dalšími způsoby. Touto činností se banka dostává do pozice dlužníka, zavazuje se poskytnuté prostředky vrátit a tyto obchody proto uvádí na straně pasiv ve své obchodní bilanci. V následující kapitole jsem se rozhodl věnovat více prostoru zejména běžnému účtu, který, jak je uvedeno dále, patří mezi ústřední bankovní produkty. Dále se zde zabývám vkladovým účtem, vkladními knížkami, stavebním spořením a otázkou depozitních certifikátů a směnek, což jsou bankovní obchody, se kterými se klienti bank běžně setkávají.

3.1 Běžný účet

Běžné účty v současnosti patří mezi jeden z nejběžnějších bankovních obchodů, a to zejména z toho důvodu, že banky jeho prostřednictvím klientům umožňují ukládat peněžní prostředky a využívat bezhotovostní platební styk. Běžný účet můžeme označit za ústřední produkt v nabídce bank, protože často představuje podmínku pro poskytnutí dalších bankovních služeb.

Právní úpravu běžného účtu jako samostatného smluvního typu obsahuje ObchZ v § 708 až 715a, který jej řadí mezi absolutní obchody ve smyslu ustanovení § 261 odst. 3 písm. d ObchZ. Smlouva o běžném účtu tedy vždy podléhá režimu ObchZ, bez ohledu na povahu smluvních stran. Ve smyslu § 269 odst. 1 ObchZ se i jinak označený účet, např. sporožiro, řídí úpravou smlouvy o běžném účtu, pokud taková smlouva obsahuje znaky smlouvy uvedené v § 708 odst. 1 ObchZ. Uzavřením smlouvy o běžném účtu se banka zavazuje podle § 708 odst. 1 ObchZ zřídit klientovi běžný účet od určité doby, v určité měně, přijímat na něj vklady a platby a uskutečňovat z něj výplaty a platby. Kromě bank mohou zřídit běžný účet podle § 1 odst. 1 a 2 BankZ také spořitelni a úvěrová družstva, která se řídí DrZál. V souvislosti s běžným účtem je možné i použití všeobecných obchodních podmínek ČNB, které mohou banky převzít, nebo se jimi

inspirovat při tvorbě vlastních obchodních podmínek.³²

Smlouva o běžném účtu se zpravidla uzavírá jako smlouva formulářová, tedy na tiskopise banky, kde klient může a nemusí přistoupit na podmínky stanovené bankou v obchodních podmínkách, ale nemůže zasahovat do obsahu uzavírané smlouvy. Osoba, která žádá o založení běžného účtu, bance prokazuje svoji totožnost, právnické osoby pak výpis z obchodního rejstříku nebo z jiné evidence.

Majitelem běžného účtu může být kdokoliv, tedy fyzické i právnické osoby, podnikatelé i nepodnikatelé. Není vyloučeno, aby majitelem účtu bylo i více osob.

Úprava smlouvy o běžném účtu uvedená v ObchZ, pokud naplňuje znaky smlouvy o platebních službách ve smyslu § 74 PlStk, se užije jen omezeně (nepoužijí se ustanovení § 708 odst. 2, 709 odst. 1 a 2, 710 až 714 a 715 odst. 1 až 3), což vyplývá z § 708 odst. 3 ObchZ, a místo toho se uplatní právní úprava PlStk. PlStk upravuje pojem platební služba jako jeden z podstatných pojmů v § 3. Pozitivní vymezení platební služby zahrnuje případy, kdy poskytovatel (banka) umožní klientovi:

- 1) Vložení hotovosti na platební účet nebo výběr hotovosti z platebního účtu, kdy se hotovost mění na bezhotovostní peníze a naopak. Účty s omezeným nakládáním s peněžními prostředky do této kategorie nepatří.
- 2) Převod peněžních prostředků pomocí platebního příkazu. Platební příkaz může podat plátce jako úhradu, což je nejběžnější případ. Možné je však i zadání převodu příjemcem označované jako inkaso. Třetí způsob představuje převod plátce prostřednictvím příjemce, typicky u karetních transakcí.
- 3) Vydávání a správa platebních prostředků.
- 4) Poukazování peněžních prostředků, hlavně u přeshraničního platebního styku.
- 5) Platební transakce prováděné prostřednictvím elektronického komunikačního zařízení (jako jsou například platby mobilním telefonem).

PlStk obsahuje i negativní vymezení platebních služeb v § 3 odst. 3 jako jsou přeprava, sběr a zpracování mincí a bankovek, směnárenská činnost, vydávání směnek a šeků a další uvedené případy.

Smlouvy, které naplňují znaky smlouvy o platebních službách, nejsou zvláštním smluvním typem, ale jejich právní úprava se použije na všechny smlouvy upravené v

³² Úřední sdělení ČNB o vydání Všeobecných obchodních podmínek, kterými se stanoví zásady vedení účtů klientů u bank a provádění platebního styku a zúčtování na těchto účtech ve Věstníku ČNB 22/1994

ObchZ, ObčZ nebo inominátní smlouvy. Tyto smlouvy musí splňovat podmínky § 74 PIStk, podle kterého se v nich banka zavazuje provést platební transakci.³³ Nejčastěji se jedná o smlouvu o běžném účtu, vkladovém účtu, vkladní knížce apod.³⁴

Přijetím nového PIStk došlo k situaci, kdy právní úprava smlouvy o běžném účtu v ObchZ rozlišuje smlouvu o běžném účtu, která není smlouvou o platebních službách, a smlouvu o běžném účtu, která je smlouvou o platebních službách. Zastávám názor, že takovéto rozlišování není příliš šťastné, protože smlouva o běžném účtu je, jak předpokládá § 708 odst. 1 ObchZ, zároveň smlouvou o platebních službách. Banka se totiž ve smlouvě zavazuje provádět pro klienta mimo jiné i platební transakce, tedy platební služby. Předpoklad úpravy v ObchZ, že existuje smlouva o běžném účtu, která není smlouvou o platebních službách a neslouží k platebnímu styku, tedy považují za sporný.

Poskytovatel se zavazuje provádět platební transakce buď jednorázově, na základě smlouvy, nebo může jít o rámcovou smlouvu uzavíranou k předem neurčeným transakcím. Hlavní rozdíl mezi nimi spočívá v rozsahu povinně poskytovaných předmluvních informací. Platební transakcí se rozumí vklad, převod nebo výběr peněžních prostředků z nebo na platební účet. Smlouva o platebních službách může být uzavřena i ústně, požadavek na písemnou formu smlouvy § 708 odst. 3 a 716 odst. 3 o běžném účtu a vkladovém účtu výslovně vylučují.³⁵

Pokud jde o uživatele platebních služeb, tedy klienty banky, zákon je rozděluje na tři skupiny. Konkrétně rozlišuje spotřebitele, drobné podnikatele a ostatní uživatele. Spotřebitelem je osoba, která jedná s bankou nebo s ní uzavírá smlouvu mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo výkonu svého povolání. Drobný podnikatel je pak ten, kdo zaměstnává do deseti zaměstnanců a jeho roční obrat nebo bilanční suma roční rozvahy nepřevyšuje 2 000 000 eur,³⁶ což se posuzuje ke dni uzavření smlouvy. Na

³³ BERAN, Jiří. K návrhu nového zákona o platebním styku. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 5, s. 137-138. ISSN 1213-5313.

³⁴ LIŠKA, Petr. Smlouva o platebních službách. *Právní rozhledy*, 2010, č. 5, s. 765. ISSN 1210-6410.

³⁵ PIHERA, Vlastimil, SMUTNÝ, Aleš, SÝKORA, Pavel. *Zákon o bankách: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-389-9. s. 339-342.

³⁶ IVANOVSKÝ, Tomáš. Co přinese nový zákon o platebním styku. *Bankovníctví*, 2009, č. 10, s. 18. ISSN 1212-4273.

drobné podnikatele se vztahuje stejná úprava jako na spotřebitele a je jim poskytována stejná ochrana. Toto trojí členění je důležité z toho důvodu, že v některých případech je možné sjednat smlouvu odchýlně od úpravy v zákoně, ale v neprospěch spotřebitele se odchýlit nelze. Drobný podnikatel je tedy na jedné straně chráněn jako spotřebitel, na straně druhé může využít i dohody odchýlné od úpravy v zákoně.³⁷

Smlouva o platebních službách může zavazovat banku jednostranně, ale klient se zpravidla zavazuje zaplatit určitý poplatek. Tuto otázku upravuje § 77 PlStk. Smlouva o platebních službách obvykle bývá sjednána jako úplatná, ale úplatu je nutno výslovně sjednat. Výši úplaty omezují pouze obecná ustanovení ObčZ o dobrých mravech a ObchZ o zásadách poctivého obchodního styku.

Část z ustanovení ObchZ upravující běžný účet tvoří dispozitivní úprava, umožňující smluvním stranám se od takových ustanovení odchýlit přímo ve smlouvě nebo prostřednictvím odkazu na obchodní podmínky banky či na všeobecné obchodní podmínky podle § 273 odst. 1 ObchZ. Banka tedy může vypracovat obchodní podmínky sama nebo může odkázat na všeobecné obchodní podmínky vydané ČNB. V případě obchodních podmínek vypracovaných bankou jde podle § 273 odst. 1 ObchZ o jiné obchodní podmínky, ačkoliv je někdy banky označují jako všeobecné obchodní podmínky. O všeobecné obchodní podmínky ve smyslu § 273 odst. 1 ObchZ se v takových případech tedy nejedná, protože komerční banka není odbornou ani zájmovou organizací. K tomu, aby takové obchodní podmínky banky byly součástí smlouvy o běžném účtu, banka musí jejich písemné znění připojit k návrhu na uzavření smlouvy o běžném účtu nebo musí být klientovi známy.

Banka také podle PlStk plní povinnost informovat klienta, a to ještě před uzavřením smlouvy. Musí mu zpřístupnit informace uvedené v § 79 odst. 1 a 2 tohoto zákona, zejména o úplatě za provedení platební služby, lhůtě pro její provedení a další stanovené údaje. Dále banka povinně poskytuje informace o poskytovateli služby podle § 81 a na základě § 85 také informace o poskytnutém platebním prostředku, neautorizované nebo nesprávně provedené platební transakci a o opravném zúčtování.³⁸

³⁷ LIŠKA, Petr. Smlouva o platebních službách. *Právní rozhledy*, 2010, č. 5. s. 125 - 132. ISSN 1210-6410.

³⁸ LIŠKA, Petr. Některé nové problémy právní úpravy uzavírání soukromoprávních smluv. *Právní rozhledy*, 2010, č. 21, s. 766. ISSN 1210-6410.

BankZ v § 11 ukládá bankám povinnost písemně a v českém jazyce informovat klienty ve svých pobočkách o podmínkách uzavírání bankovních obchodů a služeb (pro přijímání vkladů, poskytování úvěrů a dalších bankovních obchodů a o své účasti v platebních systémech). Úprava § 11 se snaží zajistit klientům možnost zhodnotit výhodnost nabídky bankovního produktu. Zmíněné podmínky pro poskytování bankovních obchodů zpravidla banka plní zvýšením sazebníků pro jednotlivé produkty a obchodních podmínek banky.

Banka musí podle § 11 BankZ informovat i o účasti na platebním systému, jehož pravidla upravuje PIStk především v § 60 - 73. Může jít například o CERTIS provozovaný ČNB. Uvedení informací podle BankZ ale banku nezprošťuje povinnosti uvedené v 273 odst. 1 ObchZ odkázat ve smlouvě na obchodní podmínky banky, pokud se jimi smlouva o běžném účtu nebo její část řídí. V případě, že dojde ke změně obchodních podmínek banky, je taková změna pro klienta závazná jen v případě, že s ní projeví souhlas. Dochází při tom totiž ke změně smlouvy o běžném účtu, což banka nemůže provést jednostranně. Všeobecné obchodní podmínky pro běžné účty a vkladové účty vydává i ČNB. Tyto podmínky mohou banky použít jako určitou předlohu pro vytvoření vlastních obchodních podmínek nebo na ně přímo odkázat, pak se jedná o všeobecné obchodní podmínky podle § 273 ObchZ.

Otázku úroků za vedení běžného účtu upravuje § 714 odst. 1 ObchZ, který se ale nepoužije v případě, že uzavřená smlouva vykazuje znaky smlouvy o platebních službách. V praxi bývá úroková míra nízká, a to vzhledem k právu klienta kdykoliv disponovat peněžními prostředky na účtu a s tím spojenými vysokými nároky na likviditu z pohledu banky.³⁹

Pravidla likvidity upravuje § 14 BankZ, který přikazuje všem bankám trvale udržovat platební schopnost. Za riziko likvidity označujeme riziko neschopnosti dostát finančním závazkům v době splatnosti nebo riziko ztráty schopnosti financovat aktiva. Úprava řízení rizika likvidity je obsažena v § 26 odst. 1 písm. c) POP a její příloze č. 1 v části 4, kde je bance uložena povinnost vytvořit plány pro mimořádné krizové okolnosti. S touto povinností souvisí i povinnost udržovat minimální rezervy dle § 25

³⁹ BEJČEK, Josef, ELIÁŠ, Karel, RABAN, Přemysl a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-337-0. s. 461.

ČNBZ, konkrétně v opatření ČNB č. 2/2003 upravuje výši minimálních rezerv jako 2 procenta ze základu pro výpočet povinných minimálních rezerv, který zahrnuje vklady klientů, úvěry přijaté od klientů, cenné papíry a podobně. Povinné minimální rezervy banky vedou na účtech ČNB. Banky by obecně měly s vklady na běžných účtech nakládat jako s likvidními prostředky, ale v praxi se využívá takzvané sedliny, která umožňuje použít část prostředků klientů i na účely dlouhodobého financování. Sedlina tedy představuje výhodu pro banku, která vychází ze skutečnosti, že ačkoliv se stav vkladů na běžných účtech průběžně mění, nedochází zpravidla k vyčerpání celého zůstatku na účtu a navíc se částečně vyrovnávají platby z účtů mezi sebou. Hranice vkladů na běžných účtech je tedy proměnlivá, ale pouze do určité omezené míry, přičemž minimum označujeme za sedlinu.

Úrokovou sazbu lze stanovit jako sazbu fixní, ale obvyklejší je dohoda o způsobu určení její výše ve smlouvě o běžném účtu např. odkazem na sazby uveřejňované ČNB, kdy banka může jednostranně úrokovou sazbu měnit oznámením změny klientovi. Banka však nemůže ani v těchto případech postupovat libovolně, protože je omezena dohodnutým smluvním rámcem, který stanoví objektivní kritéria pro výkon tohoto práva banky.⁴⁰ Zmíněné smluvní ujednání pak nelze považovat za neplatné ve smyslu § 269 odst. 3 ObchZ nebo 262 odst. 4 ObchZ nebo § 265 ObchZ.⁴¹

3.2 Vkladový účet

Smlouvu o vkladovém účtu, někdy také označovanou jako depozitní účet, ovlivnila podobně jako smlouvu o běžném účtu směrnice 2007/64/ES o platebních službách na vnitřním trhu a její transpozice do PlStk. Na změny v PlStk reagoval zákonodárce i novelizací ObchZ zákonem č. 285/2009. Nová právní úprava omezila v § 716 odst. 3 ObchZ použití ustanovení o vkladovém účtu u případů, kdy smlouva o vkladovém účtu vykazuje znaky smlouvy o platebních službách, kterou podrobněji vysvětlují v předchozí kapitole.

⁴⁰ PLÍVA, Stanislav, ELEK, Štefan, LIŠKA, Petr, MAREK, Karel. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-433-8. s. 53

⁴¹ ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 11. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-487-2. s. 1381.

Smlouvu o vkladovém účtu upravuje jako smluvní typ ObchZ v § 716 až 719b. Smlouvu charakterizuje hned několik znaků uvedených v § 716 odst. 1. Banka se ve smlouvě zavazuje vkladový účet zřídit od určité doby a v určité měně pro jeho majitele a platit z peněžních prostředků na účtu úroky. Majitel vkladového účtu se na straně druhé zavazuje vložit na účet peněžní prostředky a přenechat jejich využití bance. Pokud není ve smlouvě specifikována měna, banka účet zřizuje jako korunový.⁴² Podstatou vkladového účtu je tedy poskytnout klientovi možnost dlouhodobého uložení peněžních prostředků a zhodnotit je výhodnější úrokovou sazbou než v případě běžných účtů. Banka se svěřenými prostředky nakládá v závislosti na obsahu smlouvy po dobu určitou nebo neurčitou. V případě sjednání doby neurčité musí dojít ke stanovení výpovědní lhůty.

Smlouva o vkladovém účtu, podobně jako smlouva o běžném účtu, patří mezi absolutní obchody ve smyslu § 261 odst. 3 písm. d. ObchZ. Od běžného účtu se tento smluvní typ odlišuje termínovým charakterem. To znamená, že banka nemusí mít peněžní prostředky připraveny k vyplacení majiteli účtu na požádání a může je využít například k poskytování úvěrů dalším klientům. Majitel účtu za to získává výhodu vyšších úroků ve srovnání s běžným účtem.

Smlouvu o vkladovém účtu nelze vzhledem ke kogentnímu charakteru § 716 odst. 1 ObchZ uzavřít jako bezúročnou. Na druhé straně právo na úroky patří mezi jedno z ustanovení dotčených PIStk, které se nepoužije v případě, že smlouva o vkladovém účtu vykazuje znaky smlouvy o platebních službách. V ostatních případech ObchZ v § 718 podpůrně uvádí, že v případě nesjednání výše úroků ve smlouvě budou úroky stanoveny jako jedna polovina lombardní sazby ČNB ke dni, kdy se úroky připisují k zůstatku peněžních prostředků na účtu.

Podle § 719a se na smlouvu o vkladovém účtu přiměřeně použije úprava smlouvy o běžném účtu.

⁴² ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 11. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-487-2. s. 1381.

3.3 Vkladní knížky

Vkladní knížky, patřící mezi depozitní bankovní produkty, jsou formou smlouvy o vkladu. Zejména v minulosti se jednalo o oblíbený bankovní produkt, ale k jejich používání dochází i v současnosti. Banky stále evidují několik milionů vkladních knížek, zejména pak Česká spořitelna.⁴³ Vkladní knížky neřadíme mezi cenné papíry proto, že nejsou jako cenný papír uvedeny v CenP. Skutečným důvodem je však to, že u nich lze prokázat nárok na jinou výši vkladu, než jaká byla ve vkladní knížce stanovena, například z důvodu chybějícího připsání úroku. U cenných papírů lze naopak vyžadovat jen plnění, které je jejich obsahem.

Vklady na vkladních knížkách jsou také někdy označovány jako úsporné vklady. Využití nachází zejména pro dlouhodobé uložení peněžních prostředků se zachováním možnosti s vkladem nakládat. Vkladní knížky tedy plní podobnou funkci jako běžný účet, ovšem s rozdílným způsobem nakládání s peněžními prostředky a se specifickým prováděním záznamů o provedených transakcích.⁴⁴ Přijetí vkladu potvrzuje vydaná vkladní knížka, která funguje i jako doklad existence o výši vkladu. Pro nakládání s vkladem je nezbytné vkladní knížku bance předložit. Vedle výše vkladu z ní lze zjistit i jednotlivé změny a konečný stav uložených peněžních prostředků.

Právní úpravu vkladních knížek obsahuje ObčZ v § 781 až 785 a dále také vyhláška č. 47/1964 Sb. o peněžních službách občanům, která podrobněji upravuje podrobnosti týkající se vkladních knížek.

Vkladní knížky mohou mít obecnou podobu (jsou označovány za běžné vkladní knížky), kdy vkladatel získává úroky z vložených prostředků. U tohoto typu vkladních knížek se obvykle ve smlouvě sjednává i výpovědní lhůta. Dalším druhem vkladních knížek jsou výherní vkladní knížky, přinášející výnos v podobě možné výhry, prémie a podobně, v závislosti na výsledku pravidelného slosování.⁴⁵

⁴³Peníze.cz. *Vkladní knížky pořád frčí*. [online]. [cit. 2012-3-18]. Dostupné z:

<<http://www.penize.cz/bezne-ucty/15152-vkladni-knizky-porad-frci>>

⁴⁴BERAN, Jiří. Platební styk ve světle nového občanského zákoníku. *Obchodněprávní revue*, 2012, č.2, s. 51. ISSN 1213-5313.

⁴⁵ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 10. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-486-4. s. 1354-1356.

V současné době se používají pouze vkladní knížky na jméno, u kterých klient uvádí svoji totožnost. V minulosti se používaly i vkladní knížky na doručitele, k jejichž zrušení však došlo novelou BankZ č. 126/2002 Sb. ke 31. 12. 2002. Právo na výplatu peněžních prostředků z těchto vkladních knížek na doručitele se promlčuje k poslednímu dni roku 2012. Od roku 2003 na vkladních knížkách na doručitele navíc nedochází k úročení vkladů, což zavedla novela ObčZ č. 367/2000 Sb. Ke zrušení tohoto typu vkladních knížek došlo v důsledku úpravy TrVýn zejména v rámci omezování anonymních vkladů, u kterých banky nemohly sledovat, kdo je vkladatelem nebo kdo peněžní prostředky z vkladní knížky vybírá. TrVýn tedy omezuje uzavírání anonymních smluv, aby nedošlo k zakrytí nezákonného původu peněžních prostředků. Například omezuje jejich umístění na bankovní účty, provedení řady převodů za účelem zakrýt jejich původ a investice těchto prostředků do povolených investic. TrVýn v § 7 bankám ukládá povinnost identifikovat klienta u obchodů, jejichž hodnota přesahuje částku 1000 eur a vždy tak učinit v případě, že jde o smlouvu o účtu nebo jinou formu vkladu, podezřelý obchod a za dalších stanovených podmínek.

Vkladní knížka obsahuje informace o svém majiteli, tedy jeho jméno a příjmení, bydliště a datum narození, pokud je majitelem právnická osoba, tak její název, identifikační číslo a sídlo. V případě ztráty vkladní knížky musí dojít k jejímu umoření, aby vkladatel mohl i nadále nakládat s vkladem. Nový ObčZ, který se stane účinným k 1. 1. 2014, již s umořováním vkladních knížek nepočítá, a to z důvodu povinné existence výhradně vkladních knížek na jméno, ve smyslu § 2677 tohoto zákona.⁴⁶ V případech ztráty či zničení vkladní knížky dochází k jejímu umoření prostřednictvím peněžního ústavu, na tyto případy se tedy nevztahuje úprava umoření obsažená v OSŘ, ale postupuje se podle vyhlášky č. 47/1964 Sb. o peněžních službách občanům. Podle mého názoru lze takové řešení hodnotit kriticky, protože vydavatel vkladní knížky nemusí při umořování postupovat vůči klientovi nestranně a nezávisle. Lepším řešením by bezpochyby bylo, kdyby umoření neprováděl vlastník závazku. Výše úroků na vkladních knížkách zpravidla patří mezi relativně nižší, ve srovnání s termínovanými vklady. Důvodem tohoto rozdílu jsou zejména vyšší administrativní náklady spojené s vydáváním vkladních knížek a zapisování údajů o nakládání s peněžními prostředky.

⁴⁶ BERAN, Jiří. Platební styk ve světle nového občanského zákoníku. *Obchodněprávní revue*, 2012, č.2, s. 51. ISSN 1213-5313.

Úročení může dosahovat vyšších hodnot v případě sjednání delší výpovědní doby.

Výplatu vkladu z vkladní knížky lze vinkulovat na heslo, svolení třetí osoby nebo na skutečnost, o které je jisté, že nastane (například úmrtí vkladatele). K výplatě dochází po uplynutí výpovědní doby, pokud došlo k jejímu sjednání, nebo ještě před jejím uplynutím, ovšem se sankcí v podobě srážky úroků. V případech, kdy vkladatel s vkladem nenakládal po dobu dvaceti let nebo vkladní knížku nepředložil k doplnění záznamů se smlouva mezi vkladatelem a bankou ruší. Vkladateli zůstane v takovém případě zachováno právo na vrácení vkladu, ale nikoliv právo na vyplacení úroků. Právo na výplatu takto zrušeného vkladu navíc zaniká po uplynutí tříleté promlčecí doby podle § 101 ObčZ.

Mezi výhody vkladních knížek patří jejich poměrně vysoká likvidita, protože vklady lze vybírat i při nedodržení výpovědní doby. Navíc s nimi nejsou spojeny poplatky a provize a bez poplatků zůstává dokonce i převod a výběr peněžních prostředků. Navíc se jedná o produkt tradiční, na který je celá řada klientů dlouhodobě zvyklá a který umožňuje průběžné vklady a výběry hotovosti. Značnou nevýhodu vkladních knížek na druhé straně představuje nemožnost jejich použití k elektronickému nakládání s peněžními prostředky a dále i nemožnost používat vkladní knížky k placení.

3.4 Stavební spoření

Stavební spoření upravuje StavSp, který tento produkt vymezuje jako účelový, určený při splnění stanovených okolností jen k zajištění bytových potřeb ve smyslu § 6 StavSp. Podstatou tohoto produktu je požadavek na účastníka spoření, aby spořil po stanovenou dobu. Pokud splní stanovené podmínky, může vedle navrácení svých úspor získat i státní podporu a stavební úvěr. Rozlišujeme tedy dvě fáze stavebního spoření, a to fázi spořicí a fázi čerpání úvěru ze stavebního spoření, která na spořicí fázi může nebo nemusí navazovat v závislosti na rozhodnutí klienta. Spořit mohou fyzické i právnické osoby, ale nárok na státní podporu uplatňují pouze osoby fyzické.

Stavební spoření mohou podle § 2 odst. 1 StavSp provozovat pouze stavební spořitelny, tedy banky ve smyslu BankZ, zaměřené na poskytování stavebního spoření.

V současnosti v České republice působí pět stavebních spořitelen.⁴⁷ Při poskytování stavebního spoření podléhají stavební spořitelny bankovnímu dohledu na základě § 2 BankZ.

Vláda v dubnu 2012 schválila návrh zákona, kterým se mohou do budoucna změnit podmínky stavebního spoření. Novela byla vládou předložena k projednání Poslaneckou sněmovnou, předpokládané datum nabytí účinnosti novely je 1. 1. 2014. Státní podpora by nově měla být omezena jen na bydlení, penzijní připojištění a školné a došlo by tedy k zavedení účelového vyplácení státní podpory. Cílem změny StavSp je také posílení konkurence, kdy by se do nabídky stavebního spoření mohly zapojit univerzální banky přímo, bez založení specializované stavební spořitelny. Stavební spořitelny budou moci na druhé straně požádat o rozšíření své bankovní licence.

Účastník spoření se spořitelnou uzavírá písemnou smlouvu o stavebním spoření, která obsahuje všeobecné obchodní podmínky stavební spořitelny, které musí spořitelna povinně vypracovat podle § 7 odst. 1 StavSp. V nich je uvedeno, o jaký typ spoření se jedná, podmínky uzavření smlouvy, výše úroků z vkladů a z úvěru, podmínky poskytnutí úvěru a podobně. Vedle toho smlouva musí obsahovat dohodu o cílové částce, respektive o její minimální výši. Cílovou částkou se rozumí součet vkladů, úroků, státní podpory a úvěru ze stavebního spoření. Jde tedy o maximální částku, kterou klient může případně získat. Podle cílové částky se následně určí výše měsíčních vkladů a výše splátek úvěru.

Výše úrokové sazby z vkladů a z úvěru ze stavebního spoření se sjednává jako sazba fixní, a to po celou dobu spoření i následného splácení úvěru. V případech, kdy klient po splnění podmínek nepřijme nabídku na poskytnutí úvěru a pokud uběhlo šest a více let od uzavření smlouvy, může stavební spořitelna úrokovou sazbu jednostranně změnit, pokud je k tomu oprávněna ve smlouvě.

Rozdíl mezi úrokovou sazbou z vkladů a úrokovou sazbou z úvěru nesmí podle § 5 odst. 6 StavSp přesáhnout hranici tří procentních bodů. V praxi se s ohledem na toto ustanovení úroková sazba pro vklady pohybuje v rozmezí od dvou do čtyř procent, u

⁴⁷ Ministerstvo financí ČR. *Stavební spořitelny*. [online]. [cit. 2012-4-6]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_stavebni_sporitelny.html>

úvěrů pak mezi čtyřmi a sedmi procenty.⁴⁸ Vyšší úroková sazba u vkladu často odpovídá vyšším úrokům u úvěru, je proto důležité sledovat celkové náklady, aby klient dosáhl výhodných podmínek smlouvy. Ve smlouvě se dále určuje výše poplatku (přímé úhrady) za uzavření smlouvy, a to jako určitý podíl z cílové částky v závislosti na konkrétním produktu.⁴⁹ Vyšší splátek smlouva stanoví pomocí měsíčních anuit, určených v procentech z cílové částky.

Stavební spoření není vázáno pouze na měsíční splátky, možný je i jednorázový vklad a jeho výhodou je možnost splatit úvěr nebo jeho část mimořádnou splátkou bez sankce spořitelny.

Z vložených prostředků se za každý kalendářní rok připisují úroky z uspořené částky a případně státní podpora, která je však do doby vyplacení účastníkovi pouze evidována. Její evidování slouží k výpočtu úroků za uplynulé období. Úroky se tedy počítají z částky poskytnutých vkladů zahrnující i přiznanou podporu státu a dosud připsané úroky. Vklady poukázané stavební spořitelně tvoří Fond stavebního spoření.

Stavební spoření končí ke dni uzavření smlouvy o úvěru ze stavebního spoření, ovšem nejdříve po uplynutí minimální doby podle zákona. Ke skončení spoření dochází i vyplacením zůstatku ze stavebního spoření a dalšími způsoby, jako je například zánik právnické osoby.

Nárok na získání úvěru ze stavebního spoření vzniká tomu, kdo splnil stanovené podmínky. Zejména musí dojít k

- 1) naspoření určitého procenta z cílové částky či dosažení určitého ohodnocovacího čísla,⁵⁰
- 2) uplynutí čekací doby dvou let od uzavření smlouvy,
- 3) podání žádosti o úvěr k dohodnutému účelu.

Výše úvěru se poté určí jako rozdíl cílové částky a součtu naspořených

⁴⁸ DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2005. ISBN 80-7201-515-X. s. 437.

⁴⁹ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-80-7480-029-6. s. 121.

⁵⁰ Ohodnocovací číslo naznačuje, jakou měrou účastník spoření přispěl k získání prostředků, ze kterých spořitelna úvěry poskytuje. Závisí tedy jednak na objemu vložených peněžních prostředků a jednak na době spoření.

peněžních prostředků, poskytnuté státní podpory a úroků. Klient stavební spořitelny také může požádat o poskytnutí překlenovacího úvěru, kdy podle § 5 odst. 5 StavSp může stavební spořitelna poskytnout úvěr do výše cílové částky, který slouží k úhradě nákladů na bytové potřeby i v případě, kdy účastník nemá ještě nárok na poskytnutí úvěru ze stavebního spoření. Po dobu trvání překlenovacího období klient splácí pouze úroky a nikoliv jistinu. Zároveň pokračuje i fáze spořicí a úvěr je splacen ve chvíli poskytnutí řádného úvěru, ovšem za cenu vyššího úroku.

Doba spoření musí trvat ve smyslu § 5 odst. 4 StavSp minimálně dva roky nebo i déle podle podmínek smlouvy. Smyslem čekací doby je umožnit spořitelnám získat dostatek peněžních prostředků k poskytování úvěrů. Požadovaná výše naspořené částky závisí na podmínkách spoření, v praxi jde obvykle o 40 až 50 procent z cílové částky.⁵¹

Pokud účastník spoření splní podmínky, může uplatnit nárok na poskytnutí úvěru, ale pouze k bytovým potřebám, jak je specifikuje StavSp v § 5 odst. 3. Financováním bytových potřeb účastníka se podle tohoto ustanovení rozumí i financování bytových potřeb osob blízkých. Osobu blízkou tento zákon modifikuje na příbuzného v řadě přímé, sourozence a manžela. Konkrétně se tedy může jednat například o úvěr ke stavbě rodinného domu, na koupi bytu a podobně. Mezi podmínky zákona patří i umístění bytové potřeby na území České republiky.

Státní podpora se vztahuje podle § 4 odst. 2 StavSp pouze na fyzické osoby, které jsou státními příslušníky České republiky nebo jiného státu Evropské unie, případně další osoby s trvalým pobytem na našem území. Cizinci se musí prokázat potvrzením o povolení k pobytu v tuzemsku a přiděleným rodným číslem. Podmínkou vyplacení státní podpory je splnění požadavku nenakládat s naspořenou částkou po dobu šesti let nebo uzavření smlouvy o úvěru ze stavebního spoření a použití naspořené částky včetně státní podpory na bytové potřeby. V současné době státní podpora činí 10 procent z ročního vkladu střadatele, došlo tedy k jejímu snížení z původních 15 procent. Výši státní podpory omezuje zákon také stanovením maximální částky ročního příspěvku státu, a to na 2 000 Kč. Ročně se tedy nejlépe zhodnotí vklady na stavební spoření ve výši 20 000 Kč. Nově také došlo k zavedení daně z příjmů ve výši 15 procent na úrokové výnosy z vkladů v rámci stavebního spoření ustanovením § 4 odst. 1 pís. s

⁵¹ DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2005. ISBN 80-7201-515-X. s. 438.

DPřij. Od daně tak zůstala osvobozena jen státní podpora určená fyzickým osobám. V rámci této daně se však zdaňují pouze zisky od počátku roku 2011. Dále existuje možnost odečíst si od základu daně úroky, zaplacené ve zdaňovacím období z úvěru ze stavebního spoření, od kterého se pro tento účel odečte státní příspěvek. Úhrn úroků, o které lze celkově snížit základ daně je stanoven jako 300 000 Kč pro všechny poplatníky v rámci jedné domácnosti, což upravuje § 15 odst. 3 a 4 DPřij.

Výhody stavebního spoření spočívají podle mého názoru zejména v možnosti použít zůstatek na účtu po uplynutí vázací doby na libovolný účel při relativně vysokém úročení, což je ovšem situace, která vzhledem k připravované novele StavSp nemusí trvat dlouho. V případě ukončení smlouvy před uplynutím šestileté lhůty však podle současné právní úpravy klient ztrácí nárok na státní podporu.

3.5 *Depozitní certifikáty a směnky*

Za depozitní obchody můžeme obecně označit všechny obchody, kterými si banka opatřuje kapitál k vlastnímu podnikání. Může se jednat o obchody banky s klientem i mezi bankami navzájem nebo může jít o obchody mezi bankou a ČNB. Depozitní produkty rozlišujeme ve třech základních formách. Může se jednat o přijímání vkladů například na běžné účty, vkladové účty, na vkladní knížky a podobně. Druhou skupinu představují emise dluhových cenných papírů jako jsou bankovní dluhopisy, hypoteční zástavní listy, depozitní směnky a podřízené dluhopisy. Poslední skupinu tvoří případy, kdy dochází k přijímání úvěrů bankou. V této kapitole se věnuji jen bankovním dluhopisům a depozitním směnkám. Problematiku hypotečních zástavních listů jsem zpracoval v kapitole Stavební spoření.

3.5.1 Depozitní dluhopisy

Depozitní dluhopisy (bankovní dluhopisy) jsou zastupitelné cenné papíry, které upravuje DluhZ. Dopadá na ně i obecná úprava cenných papírů v CenP. Depozitní dluhopisy emitují zejména banky, ale kromě bank může být emitentem i stát, obec nebo soukromí emitenti. Podstatou dluhopisů je závazek banky dluhopis klientovi splatit a k tomu poskytnout určitý výnos. Banka na druhé straně získává emisí dluhopisů likvidní

prostředky. Emise podléhá souhlasu ČNB, která posoudí, zda žádost o povolení emise obsahuje všechny náležitosti a zda dluhopis odpovídá DluhZ. V případě, že banka o žádosti nerozhodne ve lhůtě 60 dnů od jejího doručení, uplatní se presumpce souhlasu. Proti rozhodnutí ČNB se lze bránit rozkladem.

Depozitní dluhopisy mohou mít podle § 2 odst. 2 DluhZ listinnou nebo zaknihovanou podobu a zákon také stanoví jejich náležitosti v § 6, jako jsou údaje o emitentovi, uvedení, že jde o dluhopis, jmenovitá hodnota a podobně.

Splatnost se u nich stanovuje ve splátkách nebo jednorázově v závislosti na emisních podmínkách. S dluhopisy je spojena i převoditelnost. V případě, že jsou vydány na doručitele, stačí k jejich převodu tradice. U dluhopisů na jméno se rozlišuje, zda jsou v listinné nebo zaknihované podobě. V prvním případě se převod provádí rubopisem a tradicí, v druhém případě se vyžaduje zápis změny vlastníka v evidenci u osoby, která eviduje zaknihované cenné papíry.

Výnosy depozitních dluhopisů upravuje § 16 DluhZ a lze je stanovit úrokovou sazbou, kdy jsou úroky připsány až na konci úrokového období. Výši úroků je možné stanovit fixně na celou dobu nebo na část doby splatnosti a poté jako sazbu proměnlivou, odvozenou například z jiných úrokových sazeb či výnosů, pohybu devizových kurzů, indexů či cen komodit. Vedle tohoto způsobu lze úroky určit i sjednáním určitého rozdílu mezi jmenovitou hodnotou dluhopisu a sníženým emisním kurzem právě o hodnotu úroku. V takovém případě se výnos z úroků v podstatě připisuje k jistině hned na začátku úrokovací doby a banka tak nedostane od svého klienta celou částku, kterou se zavazuje později vyplatit. V době splatnosti je tedy vyplácena nominální hodnota, ale snížená o daň z úroků. Dluhopisy podléhají dani z příjmu ve výši 15 procent, kterou srazí a odvede přímo banka při vyplácení úroků. Výnos lze také stanovit jako slosovateľnou prémii.

Mezi výhody depozitních dluhopisů z pohledu klienta patří poměrně vysoká úroková sazba v porovnání s termínovanými vklady. U sekundárně obchodovatelných dluhopisů lze za výhodu považovat i vysokou likviditu takového investičního prostředku. Pro některé klienty pak může hrát významnou roli i skutečnost, že si u banky při koupi dluhopisů nemusí zakládat běžný účet. Pro banky je významná zejména skutečnost, že u dluhopisů získávají přehled, na jak dlouhou dobu finanční prostředky získají a dále poměrně nízké administrativní náklady a dlouhodobější charakter

produktu. Nevýhodou může být na druhé straně absence povinného pojištění vkladů a s tím spojená vyšší rizikovitost, banky však díky tomu nemusí platit příspěvek do fondu pojištění vkladů, což snižuje cenu produktu pro klienta. V případě ztráty dluhopisu připadá v úvahu jeho umoření, pokud jej banka umožňuje, nebo dochází ke ztrátě klientových nároků na výplatu peněz.

3.5.2 Depozitní směnky

Depozitní směnky řadíme mezi dluhové cenné papíry. Dopadá na ně právní úprava SŠZ, ale na rozdíl od bankovních dluhopisů již nikoliv DluhZ. Dále se na ně uplatní CenP. Institut depozitních směnek funguje tak, že banka vystaví směnku vlastní pro svého klienta a v době splatnosti mu vyplatí směnečnou částku. Klient na druhé straně při převzetí směnky bance skládá směnečnou částku.

Splatnost lze stanovit na viděnou s omezenou dobou k předložení směnky, určenou tedy jako určitý časový úsek. Druhou možností je stanovení pevné doby splatnosti. Doba splatnosti zpravidla nepřesahuje jeden rok. K promlčení nároků proti příjemci dochází podle § 70 odst. 1 SŠZ po třech letech ode dne splatnosti směnky.

Náležitosti směnky vlastní upravuje § 75 SŠZ, podle kterého směnka vlastní obsahuje označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny, bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu, údaj splatnosti, údaj místa, kde má být placeno, komu nebo na jehož řad má být placeno, datum a místo vystavení směnky a podpis výstavce. V případě nedostatku těchto náležitostí nejde o cenný papír.

Výnosy depozitních směnek mohou být stanoveny jako diskont, kdy dochází k poskytnutí směnky za diskontovanou (sníženou) hodnotu. V době splatnosti pak klient získá vyplacenou nominální hodnotu uvedenou na směnce. Výnos může být dohodnut také jako úroková doložka uvedená přímo na směnce, ale jen u směnek splatných na viděnou. Klient pak v době splatnosti získává zpět směnečnou částku a k ní úrok.

Za výhodu depozitních směnek považují zejména relativně vysoké výnosy ve srovnání s jinými bankovními produkty, úrokový výnos však podléhá dani podle DPřij. Směnku lze použít k placení jejím prodejem třetí osobě před uplynutím doby splatnosti nebo k zajištění závazku. Výhodná je též pro absenci poplatků. Klientelu bank představují u tohoto produktu převážně podnikatelé a vzhledem k tomu, že banky v

praxi obvykle stanoví minimální vklad ve stovkách tisíc korun je pochopitelné, že depozitní směnky, stejně jako depozitní dluhopisy, nepodléhají povinnému pojištění vkladů pro svou obtížnou pojistitelnost, což je spojeno se stejnými výhodami a nevýhodami, které zmiňuji v předchozí kapitole.

4. Mimobilanční bankovní obchody

Při uzavírání neutrálních bankovních obchodů, kterým se podrobněji věnuji v kapitole Dělení bankovních obchodů, nevystupuje banka v pozici věřitele ani dlužníka, ale poskytuje například poradenství, pronájem bezpečnostních schránek, směnářskou činnost, zajišťuje platební styk, devizové operace a podobně. Cenu těchto bankovních služeb tvoří poplatek či provize za příslušný úkon, nikoliv úroky. V následujících kapitolách se zaměřuji především na platební styk, akreditiv, inkaso a na určitý přehled platebních karet s ohledem na některé nové možnosti v této oblasti a závěr kapitoly pak věnuji institutu finančního arbitra, jehož činnost s platebním stykem souvisí.

4.1 Platební styk

Platební styk patří mezi neutrální bankovní obchody, protože banka zde vystupuje pouze v roli zprostředkovatele, který umožňuje převod peněžních prostředků. Platební styk lze také chápat jako určitý vztah mezi plátcem a příjemcem platby. Buď dochází k jeho provedení přímo mezi plátcem a příjemcem nebo prostřednictvím dalšího subjektu, nejčastěji právě banky. Pro banku je zprostředkování platebního styku jedna z nejvýznamnějších nabízených služeb, a to nikoli pouze pro jejich objem, ale především proto, že taková činnost obvykle předpokládá i využívání dalších bankovních služeb jako je vedení běžného účtu a s nimi spojené poplatky. Rozlišujeme platební styk hotovostní, kde se platební styk provádí pomocí poskytování hotovosti a styk bezhotovostní, kde se peněžní prostředky převádí prostřednictvím záznamů na účtech klientů bank.

Platební styk se provádí jako úhrada nebo inkaso peněžité částky. Vedle hotovostního a bezhotovostního platebního styku můžeme rozlišovat i platební styk wholesalový či retailový a platební styk tuzemský nebo zahraniční. Retailový souvisí s menšími částkami zatímco wholesalový naopak s platbami vyššími. Samostatně je dále možné rozlišovat platební styk elektronický.⁵²

⁵² POLOUČEK, Stanislav a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7. s. 142.

Významné je i to, zda platební styk probíhá v rámci jedné banky nebo mezi různými bankami jako tzv. mezibankovní platební styk. V případě mezibankovního platebního styku musí existovat propojení mezi bankami, prostřednictvím korespondenčního účtu nebo s pomocí zúčtovací banky. Informace mezi bankami se pak často přenáší přes systém SWIFT, kterému se podrobněji věnuji v kapitole Bezhotovostní platební styk.

Obecně je platební styk upraven v ObchZ, který obsahuje úpravu smlouvy o běžném účtu, o inkasu, o vkladovém účtu, o otevření akreditivu, cestovním šeku a smlouvu o bankovním uložení věci, které lze řadit mezi prostředky platebního styku. Ustanovení ObchZ jsou v případě tuzemského platebního styku často kogentní. Danou problematiku upravuje i BankZ, ČNBZ, PIStk, FinArb a další předpisy a obchodní podmínky bank.

PIStk je výsledkem transpozice směrnice 2007/64/ES o platebních službách na vnitřním trhu a zaměřuje se na tři oblasti, kterými jsou elektronické peníze, platební systémy a poskytování platebních služeb. Poskytovatelem platebních služeb ve smyslu tohoto zákona jsou zejména banky a pak také spořitelni a úvěrní družstva, instituce elektronických peněz a vydavatelé elektronických peněz malého rozsahu.⁵³ PIStk také definuje v § 2 odst. 1 pís. b platební účet určený k hotovostním i bezhotovostním transakcím především jako účet běžný a vkladový, úvěrové účty se naopak za platební účty nepovažují, pokud nekombinují různé typy účtů.

Právní úprava platebního styku zasahuje vedle finančního práva i do dalších právních odvětví a vykazuje i soukromoprávní prvky. S tím souvisí úprava nového ObčZ, který obsahuje odlišnou úpravu bankovních smluv. Za stranu smlouvy již neoznačuje banku, což odpovídá úpravě v BankZ, protože smlouvy o platebních službách může uzavírat i osoba odlišná od banky pokud disponuje bankovní licencí. Současný ObchZ to řeší ustanovením § 762 odst. 1, podle kterého se úprava bankovních smluv použije i v případech, kdy takové smlouvy uzavírá jiná osoba, která je k tomu oprávněna. Nový ObčZ již také nepočítá s rozlišováním smlouvy o běžném a vkladovém účtu, protože takové rozdělování je dnes do jisté míry překonané, neboť podstatná část úpravy v ObchZ je oběma smluvním typům společná a smlouva o

⁵³ ELEK, Štefan. Některé otázky nové právní úpravy platebních služeb. *Obchodněprávní revue*, 2010, č. 6, s. 155-168. ISSN 1213-5313.

vkladovém účtu je v podstatě jen specifický druh smlouvy o běžném účtu. Nový ObčZ tedy nově přináší smlouvu o účtu upravenou v § 2662 - 2679, která se použije místo dosavadních smluv o běžném a vkladovém účtu. Běžné účty dnes mají charakter především platební služby podle PIStk, což chystaný zákoník zohledňuje.⁵⁴

4.1.1 Hotovostní platební styk

Hotovostní platební styk umožňují bankovky a mince, které jsou v České republice emitovány ČNB. Hotovost obíhá mezi ČNB, výrobcem bankovek a mincí, bankami a veřejností. Banky získávají hotovost formou úvěrů nebo jako výplatu ze svých rezerv vedených u ČNB. Pokud bance hotovost přebývá, tak ji ČNB vrací. Bankovkami rozumíme papírové peníze, které ve všech zemích emituje centrální banka, která tak kontroluje nabídku peněz na trhu. Mince v některých zemích, vzhledem k jejich nižší nominální hodnotě, může emitovat místo centrální banky stát, respektive ministerstvo financí. Vzhledem k nízké nominální hodnotě mincí jejich případné emise ministerstvem financí namísto centrální banky neovlivňují inflaci ani množství peněz v oběhu.⁵⁵

Podmínky oběhu bankovek a mincí u nás upravuje především ČNB pomocí obecně závazných vyhlášek, protože právě na ČNB leží odpovědnost za peněžní oběh. Zákon č. 136/2011 Sb. o běhu bankovek a mincí pak upravuje kontrolu jejich platnosti, pravosti a třídění tuzemských bankovek a mincí určených k dalšímu oběhu nebo k vyřazení.

Hotovostní platební styk u nás omezuje zákon č. 254/2004 Sb. o omezení plateb v hotovosti, který zavádí povinnost provést platby převyšující částku 350 000 Kč bezhotovostním převodem, pokud je převádí v jednom kalendářním dni stejný subjekt. Při překročení této povinnosti se v případě fyzických osob jedná o přestupek s možným uložením pokuty až 500 000 Kč, u podnikatelů pak jde o správní delikt postižitelný pokutou až do 5 000 000 Kč. Výjimku ze zákona představují vklad a výběr hotovosti

⁵⁴ BERAN, Jiří. Platební styk ve světle nového občanského zákoníku. *Obchodněprávní revue*, 2012, č.2, s. 51. ISSN 1213-5313.

⁵⁵ REVENDA, Zbyněk, MANDEL, Martin, KODERA, Jan a kol. *Peněžní ekonomie a bankovnictví*. 3. vyd. Praha: Management press, 2002. ISBN 80-7261-031-7. s. 42.

prostřednictvím bank a dalších peněžních ústavů a placení daní, cla, pojistného a další stanovené případy.

Hotovostní platby lze provést přímou úhradou bez účasti banky, kdy si plátce a příjemce předají hotovost mezi sebou. Vedle toho rozlišujeme i částečně hotovostní platební styk, ke kterému dochází složením hotovosti ve prospěch účtu příjemce, nejlépe na pobočce banky, která účet vede. V případech, kdy adresát nedisponuje běžným účtem, může dojít k poukázání peněz z účtu k výplatě v hotovosti, což ovšem vyžaduje, aby klient poslal vyplácející pobočce avízo. Částečně hotovostní platební styk zahrnuje i výběry z vlastního účtu na pokladně banky při použití podpisového vzoru nebo výběry z bankomatu platební kartou, využití nočního trezoru a podobně. V rámci částečně hotovostního platebního styku je možné i použití šeku.

Ukládání peněz nebo jejich výběr z účtu na pokladně banky se nazývá pokladní operace. Vložit peníze na jakýkoliv běžný účet může každý, naopak nakládat s penězi na účtu je oprávněn pouze majitel účtu a osoby s dispozičním právem k účtu ve smyslu § 710 odst. 2 ObchZ. Osoba s dispozičním právem však nemůže nakládat s účtem samotným, například jej zrušit. Výběr z účtu se provádí pomocí výběrního lístku s podpisem osoby oprávněné s prostředky na účtu nakládat. Podpis se kontroluje v bance podle podpisového vzoru. Ve chvíli, kdy klient přebírá hotovost, na něj přechází odpovědnost za pravost a počet převzatých bankovek a mincí.⁵⁶

V případě, kdy klient potřebuje v bance hotovost složit mimo otevírací dobu pobočky, může využít noční trezor. Bance se v takovém případě předá zaplombovaný obal s penězi a k jeho otevření dochází následující pracovní den, hotovost je spočtena a zaúčtována na účtu klienta. Další možnost jak uložit hotovost mimo pracovní dobu banky představují vkladové bankomaty. Jejich výhodou ve srovnání s nočními trezory je především možnost vkládat hotovost nejen na vlastní, ale i na cizí účet včetně účtů vedených v jiné bance. Navíc dochází k bezprostřednímu připsání částky na účet.

Poměrně významné postavení v hotovostním platebním styku zastává vedle bank i pošta, případně společnosti zpracovávající hotovost, které banky využívají jako alternativu k vlastnímu hospodaření s penězi v trezorech.⁵⁷

⁵⁶ POSPÍŠIL, Richard. *Bankovníctví pro právníky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. s. 109.

⁵⁷ POLOUČEK, Stanislav a kol. *Bankovníctví*. Praha: C. H. Beck, 2006. s. 152-157.

4.1.2 Bezhotovostní platební styk

Bezhotovostní platební styk upravuje PlStk, který se použije pro převody peněžních prostředků v tuzemsku i do zahraničí, dále na vydávání a použití elektronických platebních prostředků a na vznik a provoz platebních systémů. PlStk především usiluje o zajištění ochrany účastníků platebního styku, které v případě klientů bank a dalších institucí chápeme jako spotřebitele a drobné podnikatele.

Významná je v PlStk úprava maximální přípustné doby pro provedení bezhotovostního převodu peněžních prostředků. Oproti dosavadní úpravě v zákoně č. 124/2002 Sb. došlo v § 108 až 114 nového PlStk k přijetí velmi podrobné úpravy a zkrácení platebního styku o jeden den. Pro počítání lhůt se použije obecná úprava obsažená v ObčZ v § 122. Lhůty je možné vyjádřit jako D+0, D+1 a podobně, kde D označuje den přijetí platebního příkazu, přijetí peněžních prostředků, nebo připsání částky, číslo pak označuje nejvyšší přípustný počet dní k provedení úkonu. Banka nově připisuje přijaté hotovostní vklady nebo došlé platby (tuzemské i zahraniční) v den přijetí příkazu. V případech transakcí v měně jiného než členského státu Evropské unie nebo platebního účtu vedeného v měně jiného než členského státu se lhůta prodlužuje do konce pracovního dne následujícího po dni, kdy byla připsána na účet banky příjemce. Pracovním dnem se rozumí den, kdy banka plátce nebo banka příjemce provádějící platební transakci obvykle vykonává činnosti potřebné pro provedení takové transakce. Naopak doba pro připsání vyšlé platby z pohledu banky plátce na účet banky příjemce se nezměnila a trvá do konce pracovního dne následujícího po přijetí příkazu.

V případě přijetí platebního příkazu mimo provozní dobu banky se podle § 104 odst. 3 PlStk platební příkaz považuje za přijatý na začátku následující provozní doby. Banka se také může s klientem dohodnout podle § 104 odst. 4 na tom, že platební příkazy přijaté ve sjednané době blízké konci provozní doby, se považují za přijaté na počátku následující provozní doby pro platební příkazy. Okamžik blízko konce provozní doby zákon neupravuje, v tomto smyslu existuje pouze tisková zpráva Ministerstva financí, podle které se jedná nejvýše o tři hodiny před koncem provozní

doby.⁵⁸

V případě převodů mezi klienty téže banky musí dojít k připsání částky ve stejný pracovní den, kdy byl příkaz účinný. Pokud vloží spotřebitel nebo drobný podnikatel na účet hotovost v měně členského státu, ve které je platební účet veden, tak banka peněžní prostředky připsá na účet příjemce neprodleně po přijetí peněžních prostředků.

Banky podle PlStk také plní vůči svým klientům i veřejnosti informační povinnost. Banka je povinna podle § 80 PlStk před uzavřením smlouvy s klientem poskytnout informace o platební službě, o způsobu komunikace mezi bankou a klientem, o rámcové smlouvě a další informace. Banka vedle toho plní i povinnost informovat o transakcích na běžném účtu. K tomu dochází v měsíčním intervalu nebo i častěji podle § 91 PlStk. Banky musí tuto službu klientovi poskytovat alespoň jedním způsobem zdarma, a proto nabízejí v první řadě elektronické výpisy, které jsou levnější než tradiční papírové výpisy zasílané klientům prostřednictvím pošty. Klient si může přát i nadále zasílání papírových výpisů, což však banka obvykle zatěžuje určitým poplatkem.⁵⁹

Pohyb peněz na účtech klientů musí banky zúčtovat. Pokud příkazce a příjemce platby patří mezi klienty různých bank, musí nejprve dojít k tomu, že banka plátce odečte převáděnou částku z účtu svého klienta a připsá ji na účet vlastní. Poté banka provede převod na účet banky příjemce a ta následně částku převodu připsá na účet příjemce. Takovéto zúčtování mezi bankami umožňuje obchodní spojení, označované také jako korespondenční účet, které si mezi sebou banky vytváří. V případě, že banky mezi sebou vzájemně propojené nejsou, typicky při zahraničním platebním styku, dochází ke zúčtování prostřednictvím další korespondenční banky nebo i sítě více bank. Síť korespondenčních bank bývá označována jako platební cesta, přičemž banky hledají co nejpřímější spojení. Korespondenční účty zprostředkovávající platební styk jsou jednak NOSTRO účet (který si banka otevírá u banky jiné) a LORO účet (ten banka

⁵⁸ BERAN, Jiří, DOLEŽALOVÁ, Daniela, STRNADEL, Dalibor, ŠTĚPÁNOVÁ, Alice. *Zákon o platebním styku: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-369-1. s. 499.

⁵⁹ BERAN, Jiří. K návrhu nového zákona o platebním styku. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 5, s. 138. ISSN 1213-5313.

naopak vede pro jinou banku).⁶⁰

Druhou možnost zúčtování představuje clearing, kdy clearingová banka vede dalším bankám loro účet, přes který se provádí platby. Clearing se uplatňuje především v rámci jednotlivých zemí jako vnitrostátní způsob zúčtování, ale není vyloučeno ani jeho mezinárodní použití. V České republice tuto činnost obstarává ČNB. Na účtu v clearingovém centru banka nesmí vykazovat debet, jinak dojde k odkladu platby a při nedoplnění prostředků na účtu během účetního dne je platba odmítnuta a vrácena plátcí. PlStk umožňuje vznik i dalších platebních systémů, které by zajišťovaly převod finančních prostředků vedle činnosti clearingového centra ČNB. Takovýto systém nicméně k činnosti musí od ČNB získat licenci.⁶¹

V České republice provozuje clearingový systém Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement System (CERTIS) spravovaný ČNB na základě § 20b odst. 1 BankZ. ČNB zpracovává mezibankovní platby v českých korunách a provozuje systém s neodvolatelností zúčtování ve smyslu § 62 odst. 3 PlStk. CERTIS používá brutto princip zúčtování, kdy jsou převody prováděny průběžně, bez kompenzace a porovnání poskytnutých a přijatých plateb. Každá platba proto musí být krytá, aby mohla být provedena. Neprovedená platba je buď vrácena, nebo se čeká, zda bude na účtu dost prostředků a do té doby se platba odkládá.

Mezibankovní přenos informací zajišťuje systém SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) sídlící v Belgii. Jedná se o počítačovou síť propojující velké množství bank s vysokou úrovní zabezpečení přenášených dat. Využívá se k přenosu platebních příkazů a informací, ale ve srovnání s jinými prostředky komunikace mezi bankami patří mezi jeho velké přednosti rychlost přenosu informací. Vedle toho se jedná také o poměrně levný prostředek komunikace, a to především proto, že jde o nevýdělečný systém.⁶²

⁶⁰ POLOUČEK, Stanislav a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7. s. 146-147.

⁶¹ BAKEŠ, Milan, KARFÍKOVÁ, Marie, KOTÁB, Petr, a kol. *Finanční právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-801-6. s. 355-361.

⁶² POSPÍŠIL, Richard. *Bankovníctví pro právníky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0906. s. 111-112.

4.1.3 Příkaz k úhradě

Příkaz k úhradě řadíme spolu s příkazem k inkasu mezi bankovní převody spočívající v přenosu informací o platbě a ze zúčtování platby.⁶³ Na oba případy se použije úprava PISk a obchodní podmínky banky. Obecné podmínky platebního převodu je banka povinna sdělit svému klientovi předem, po provedení platby pak klienta informuje o provedeném převodu, o dni odepsání nebo připsání částky na účet, o její výši a také poskytne údaje, na základě kterých lze určit, o jakou platbu se jedná.

U příkazu k úhradě majitel běžného účtu (příkazce) předává bance, která jeho účet vede, příkaz k převodu stanovené částky z jeho účtu na účet příjemce. Může dojít i k převodu mezi různými účty příkazce. Převod vždy směřuje z účtu příkazce a banka převáděnou částku z účtu odepíše. Vedle toho lze provést platbu také složením hotovosti v bance spolu s předáním příkazu k úhradě.

Příkaz k úhradě se předává písemně na tiskopisu banky v pobočce banky, možné je i jeho zaslání poštou, vložení do sběrného boxu, použití platebního prostředku u obchodníka nebo využití elektronického bankovníctví. V příkazu k úhradě se vždy musí uvést bankovní spojení, tedy číslo účtu a identifikační kód banky jak plátce, tak i příjemce. Dále se uvádí převáděná částka s označením měny, která má být příjemci převedena, datum vystavení příkazu a podpis příkazce podle podpisového vzoru. V případě příkazu předaného dálkovým přenosem nahrazuje podpis podle podpisového vzoru bezpečnostní kód, kterým se provede identifikace příkazce nebo jiné potvrzení totožnosti klienta v závislosti na dohodě s bankou. Pokud příkaz náležitosti neobsahuje nebo na účtu klienta není dostatek prostředků k provedení převodu, banka příkaz neprovede.

Přijetím platebního příkazu začíná běžet lhůta k provedení platební transakce, a to jak bance plátce, tak i bance příjemce, zmíněná v předchozí kapitole Bezhotovostní platební styk. Od přijetí platebního příkazu se příkaz stává neodvolatelným na základě úpravy v § 106 odst. 3 až 7 a § 106 odst. 2 PISk. U odvolání příkazu také rozlišujeme, zda je odvolávána autorizace, což provádí jen plátce, nebo platební příkaz, k čemuž je podle okolností oprávněn plátce i příjemce platby. V praxi banky obvykle vyžadují

⁶³ POLOUČEK, Stanislav a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7. s. 145.

odvolání platebního příkazu před skončením pracovního dne předcházejícího dni, který byl určen k provedení příkazu.⁶⁴

Náklady převodu hradí příkazce, například u České spořitelny jsou došlé platby zpravidla bez poplatku a odeslané platby za poplatek s možností nižších poplatků v případě podání příkazu elektronicky a nikoli na přepážce banky.⁶⁵

Banka může též odmítnout provedení platebního příkazu ve smyslu § 105 PIStk. Může se jednat o možnost banky například v situaci, kdy klient nedisponuje dostatečným krytím převodu a kdy tedy nedošlo ke splnění podmínek smlouvy. V některých případech, které výslovně stanoví zákon jako je například § 15 TrVýn, musí banka provedení platebního příkazu odmítnout.

Příkaz k úhradě může klient podat jako jednorázový pro jednotlivou platbu nebo v podobě hromadného příkazu, kdy jde o více plateb určených různým příjemcům, ale stále ve formě jednorázového příkazu k úhradě. V případě zadání opakujících se plateb se jedná o trvalý příkaz určený stejnému příjemci. U trvalých příkazů se uvádí, ke kterému dni se má platba provádět a doba, po kterou je účinný.⁶⁶

V příkazu se může fakultativně uvést i konstantní, variabilní a specifický symbol. Fakultativním údajem je také datum splatnosti, které zavazuje banku odepsat částku až v určený den. Dále lze k příkazu k úhradě připojit i text v omezeném rozsahu. V závislosti na podmínkách banky lze případně uvádět i další údaje.

Ustanovení v § 98 až 103 PIStk upravují otázku autorizace platební transakce, která spočívá v poskytnutí souhlasu ze strany plátce k provedení transakce. Způsob, jakým se souhlas poskytuje, závisí na dohodě banky a klienta ve smlouvě, je možné jej poskytnout například i prostřednictvím platebního prostředku. Autorizace se obvykle provádí předem, ale není vyloučena ani po provedení transakce, pokud existuje taková dohoda, například u inkasa.⁶⁷

⁶⁴ UniCredit Bank. *Všeobecné obchodní podmínky UNICredit Bank, a.s.* [online]. [cit. 2012-3-18].

Dostupné z: <http://www.unicreditbank.cz/download/op/VOP_CZ_09-2010.pdf>

⁶⁵ Česká spořitelna. *Bezhotovostní platební styk.* [online]. [cit. 2012-4-22]. Dostupné z:

<http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/RR_C.II.xml>

⁶⁶ DVORÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty.* 3. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2005. ISBN 80-7201-515-X. s. 346-352.

⁶⁷ ELEK, Štefan. Některé otázky nové právní úpravy platebních služeb. *Obchodněprávní revue*, 2010, č. 6, s. 159. ISSN 1213-5313.

Neautorizované platební transakce upravené v § 116 PlStk zahrnují případy odcizení, ztráty a zneužití platebního prostředku. Plátce nese ztrátu jen do výše 150 eur a za zbytek způsobené škody odpovídá banka. Ustanovení se ale neuplatní, pokud plátce jednal podvodně nebo hrubě zanedbal své povinnosti. V případě, že klient nejprve oznámil odcizení, ztrátu nebo zneužití platebního prostředku, a teprve následně došlo k neautorizované platbě, odpovídá banka v plné výši.

Opravné zúčtování upravuje § 20c BankZ a § 117 PlStk, podle kterého odpovídá poskytovatel za nesprávně provedenou platební transakci a nepřevedenou částku je povinen vrátit na účet odesílatele. Podle § 20c BankZ musí banka částku odepsat z účtu neoprávněného příjemce a vrátit ji bance, která se dopustila chyby.

4.1.4 Převody do zahraničí

V souvislosti s převody finančních prostředků do zahraničí se používá termín hladký plat, což vyjadřuje absenci povinnosti banky předávat dokumenty. K takovým převodům je tuzemská banka oprávněna na základě povolení ČNB. Klient bance zadává platební příkaz včetně ISO kódu země příjemce, vyznačuje se, kdo bude hradit náklady bank za realizaci úhrady a komunikace probíhá přes systém SWIFT.⁶⁸ Pokud má příjemce v bance běžný účet, banka došlou úhradu na jeho účet připíše. Pokud úhrada přišla příjemci v cizí měně, banka ji připíše v českých korunách. Pokud příjemce platby v bance účet nemá, vyzve ho banka, aby rozhodl, zda má částku vyplatit v hotovosti na pobočce, převodem na určitý účet, složenkou, nebo zda má postupovat jinak.

PlStk upravuje lhůty k provedení připsání částky převodu pro tuzemský a zahraniční platební styk odlišně. Zákon rozlišuje platební transakce D+1, kde je nezbytné připsat částku převodu do konce následujícího dne po podání příkazu, které se uplatní při platbách

- 1) v tuzemsku mezi více bankami bez směny měn,
- 2) v tuzemsku mezi více bankami se směnou mezi českou korunou a eurem,
- 3) v eurech prováděných v tuzemsku i přeshraničně bez směny měn,
- 4) v eurech prováděných v tuzemsku i přeshraničně, se směnou měn mezi eurem

⁶⁸ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-80-7480-029-6. s. 156-158.

a měnou členského státu, na jehož území ke směně dochází.

V určitých případech je ale možná i dohoda mezi bankou a klientem o prodloužení lhůty k připsání částky platební transakce na účet banky příjemce, a to na dva pracovní dny po přijetí příkazu (D+2). Některé platební transakce pak stanoví v § 109 odst. 3 a 4 PlStk pro provedení připsání transakce na účet banky příjemce jako nejvyšší přípustnou dobu určenou dohodou mezi bankou a klientem až čtyři pracovní dny po přijetí platebního příkazu (D+4). Jde například o situace, kdy dochází ke směně měn mezi eurem a měnou jinou než členského státu, kde k směně dochází (například mezi eurem a dánskou korunou v české republice).⁶⁹

Pro převody do zahraničí se používá mezinárodní číslo účtu (IBAN, International Bank Account Number) a identifikační kód banky, neboli swiftová adresa (BIC, Bank Identifier Code). IBAN vytvořil a standardizoval European Committee for Banking Standards na základě mezinárodní normy ISO 13616. Jeho správu v roce 2005 převzal European Payments Council.⁷⁰ IBAN tvoří kód státu banky (například CZ), dále obsahuje dvě kontrolní číslice a pak nejvýše 30 znaků, které tvoří kód banky a číslo účtu. BIC slouží k identifikaci banky, obsahuje znaky označující kód banky, kód země, kde banka sídlí, kód místa či regionu, kde se nachází sídlo banky a nepovinně znaky rozlišující pobočku banky. V nařízení Evropského parlamentu a Rady 924/2009 o přeshraničních platbách a zrušení nařízení 2560/2001 pak došlo k zavedení použití čísla účtu právě ve formě IBAN a BIC, ale zatím se jedná pouze o doporučení jej využívat. V případě, že poskytovatel platebních služeb v tuzemsku není přímým účastníkem platebního systému, kterým je například CERTIS, a nemá proto přidělen kód banky, provádí platební služby tak, že si otevře svůj NOSTRO účet u jiného poskytovatele platebních služeb.⁷¹

⁶⁹ BERAN, Jiří, DOLEŽALOVÁ, Daniela, STRNADEL, Dalibor, a kol. *Zákon o platebním styku: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-369-1. s. 518-542.

⁷⁰ ČNB. *IBAN - mezinárodní číslo účtu*. [online]. [cit. 2012-3-18]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/iban/iban_mezinar_cislo_uctu.html>

⁷¹ SCHLOSSBERGER, Otakar. Používání IBAN a BIC u přeshraničních převodů. *Bankovníctví*, 2010, č. 10, s. 22-23. ISSN 1212-4273.

4.1.5 Akreditiv

Ve smlouvě o otevření akreditivu se banka zavazuje příkazci (dlužník), že na jeho žádost a na jeho účet poskytne oprávněnému (věřitel) určité plnění. Příkazcem může být jakákoliv fyzická nebo právnická osoba. Podmínkou pro takový postup banky je na jedné straně splnění určité podmínky oprávněným, na straně druhé se za to příkazce zavazuje bance zaplatit úplatu. Smlouva se sjednává zásadně písemně.

Akreditiv se postupně vyvinul z kupecké poukázky a úvěrového listu. Dříve byl tento způsob zajištění plateb užíván převážně v mezinárodním obchodu, ale postupně se začal uplatňovat i v tuzemském obchodním styku.

Smlouva o otevření akreditivu se řadí mezi absolutní obchody podle § 261 odst. 3, pís. d ObchZ a je upravena jako smluvní typ v § 682 až § 691 ObchZ. Právní úprava je vyjma § 682 dispozitivní, a proto se do značné míry podmínky, za kterých je smlouva o otevření akreditivu uzavřena, odvíjí od dohody smluvních stran. Významný je také soubor pravidel vydaný Mezinárodní obchodní komorou v roce 1933 pod názvem *Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy* revidovaný v roce 2007.⁷²

Ve smlouvě o otevření akreditivu se specifikuje zejména kdo je oprávněný, dále plnění, které se banka zavazuje poskytnout oprávněnému na účet příkazce, určení podmínek nebo dokumentů, které musí oprávněný předložit, určení doby, do které musí být podmínky splněny a konečně závazek příkazce zaplatit bance úplatu.⁷³ Obvykle dochází ke sjednání akreditivní smlouvy v souvislosti s plněním peněžité částky, případně může jít o akceptaci směnky.⁷⁴

Uzavřením smlouvy o otevření akreditivu obvykle vzniká právní vztah mezi příkazcem, oprávněným a bankou. Není však vyloučen ani případ, aby oprávněný byl

⁷² International chamber of commerce, Czech Republic. *UCP 600 - Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy, revize 2007 a ISBP 681 v praxi*. [online]. [cit. 2012-3-30]. Dostupné z: <<http://www.icc-cr.cz/kalendar-akci/semine-a-konference-podan-icc-r/dokumentarni-akreditivy>>

⁷³ PLÍVA, Stanislav, ELEK, Štefan, LIŠKA, Petr, a kol. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-433-8. s. 64.

⁷⁴ ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 11. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-487-2. s. 1351.

zároveň i příkazcem. Důvodem uzavření smlouvy o otevření akreditivu je předchozí vznik závazkového vztahu mezi příkazcem a oprávněným, založený například uzavřením kupní smlouvy a potřebou zajištění platební schopnosti příkazce. Z ustanovení § 685 ObchZ vyplývá, že závazek banky otevřít akreditiv ve prospěch oprávněného je plně nezávislý na závazkovém vztahu mezi oprávněným a příkazcem.

Předpokladem plnění z akreditivu je předložení písemného oznámení o otevření akreditivu, a to za podmínek, které jsou uvedeny v akreditivní listině. Zákon upravuje akreditiv jako neodvolatelný, z hlediska banky jej lze odvolat jen se souhlasem oprávněného a příkazce. Vzhledem k dispozitivnosti právní úpravy si ovšem strany mohou sjednat podmínky odlišně. Otevření akreditivu může být potvrzeno další bankou. V takovém případě jsou pak z akreditivu zavázány plnit obě banky. Samotný závazek banky plnit ovšem znamená právo, nikoliv povinnost, oprávněného se na takovou banku obrátit.

Dokumentární akreditiv má specifické postavení, čemuž odpovídá i to, že jej upravuje speciální úprava v § 689 až § 691 ObchZ. Od obecného akreditivu se odlišuje tím, že plnění ze strany banky je podmíněno zpravidla předložením určitých dokumentů ze strany oprávněného, které jsou specifikovány v akreditivní listině. Může se jednat například o doklady o přepravě zboží, o odeslání zásilky nebo fakturu. K předložení dokumentů musí dojít v době platnosti akreditivu. Tento bankovní obchod se v dnešní době využívá často, protože snižuje rizikovost plateb především v zahraničním obchodu.

Dokumenty předložené oprávněným musí banka přezkoumat podle § 690 ObchZ s odbornou péčí a prověřit, zda jejich obsah zjevně odpovídá podmínkám uvedeným v akreditivní listině. Banka dokumenty předložené oprávněným nejen kontroluje, ale také za jejich správnost odpovídá. Pokud jsou doklady bez závad a včas předloženy, nemůže proplacení akreditivu příkazce zabránit, samotné plnění z akreditivu je pak nezávislé na závazku mezi příkazcem a oprávněným.⁷⁵ Banka nemá povinnost kontrolovat pravost předložených dokladů a nenesou v tomto směru odpovědnost, pokud nejde o vadu

⁷⁵ BEJČEK, Josef, ELIÁŠ, Karel, RABAN, Přemysl a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-337-0. s. 456.

zjevnou a odhalitelnou při odborné péči.⁷⁶

Samotný průběh dokumentárního akreditivu lze rozdělit do tří fází. Nejprve dochází ke sjednání podmínek akreditivu v dohodě mezi příkazcem a oprávněným. Ta je zpravidla součástí uzavírané smlouvy, k níž se akreditiv otevírá. Ve druhé fázi nastává otevření akreditivu na základě smlouvy o otevření dokumentárního akreditivu mezi příkazcem a bankou za stanovených podmínek. Smlouvy o otevření akreditivu jsou zpravidla smlouvami formulářovými, což znamená, že mají standardní obsah a příkazci je dána menší možnost jejich obsah ovlivnit. V poslední, třetí fázi pak dochází k použití akreditivu. Poté, co jsou bance předloženy dokumenty, které tvoří podmínky pro plnění a jsou bankou ověřeny, banka poskytne smluvně dohodnuté plnění.

4.1.6 Bankovní inkaso

Bankovní inkaso je platební prostředek spočívající v příkazu k úhradě, který bance podává příjemce platby, čímž se liší od bankovní úhrady. Využití nachází například u plateb za plyn, elektřinu, telefon a podobně.⁷⁷ Vzhledem k tomu, že s prostředky na běžném účtu může nakládat podle § 710 odst. 2 ObchZ pouze jeho majitel, případně osoba s dispozičním právem k účtu, může dojít k zadání inkasa jen po předchozí dohodě mezi bankou a majitelem běžného účtu a se souhlasem příjemce platby. Majitel běžného účtu tedy musí inkaso předem povolit a určit, kdo je oprávněn inkaso uplatnit včetně vymezení jeho maximální výše. Příkaz k inkasu se může uplatnit i v případech exekucí na peněžité plnění, a to i bez souhlasu majitele běžného účtu. K inkasu také někdy dochází ve vztahu mezi bankou a klientem, kdy si banka tímto způsobem může strhnout z účtu klienta například poplatek za vedení účtu, za pojištění sjednané k platební kartě a podobně. Pro příkaz k inkasu a k připsání peněz dále přiměřeně platí stejná pravidla jako pro příkaz k úhradě. Příkaz k inkasu není v PISk výslovně upraven, ale použije se analogicky stejná úprava jako u příkazu k úhradě.

Smlouvu o inkasu upravuje ObchZ v § 692 až § 699, které jsou s výjimkou §

⁷⁶ ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 11. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-487-2. s. 1356.

⁷⁷ POLOUČEK, Stanislav a kol. *Bankovnictví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7. s. 146.

692 dispozitivní povahy, banka a příkazce proto mají možnost upravit si smluvní podmínky rozdílně od právní úpravy. Smlouva o inkasu patří mezi absolutní obchody podle § 261 odst. 3, pís. d, a proto se řídí ObchZ bez ohledu na povahu účastníků. Významný pramen představuje také soubor pravidel vydaný Mezinárodní obchodní komorou jako Jednotná pravidla inkasa.⁷⁸ Jedná se o písemně formulované obchodní zvyklosti, které mají přednost před ustanovením zákona, pokud se strany smluvně dohodnou na jejich použití. ObchZ dále upravuje, že se na práva a povinnosti stran smlouvy o inkasu subsidiárně užije právní úprava smlouvy mandátní, upravená v § 566 až 576. Z právní úpravy smlouvy o inkasu nevyplývá obligatorně písemná forma.

Smlouva o inkasu vždy musí obsahovat určení pohledávky, jejíž inkaso se banka zavazuje obstarat. Pohledávka přitom musí být vymezena dostatečně určitě. Dále je nezbytné dostatečně určité vymezení osoby dlužníka.

Ze smlouvy o inkasu plynou smluvním stranám vzájemná práva a povinnosti. Bance, která vstupuje do vztahu mezi dlužníkem a příkazcem na straně příkazce, vzniká povinnost přijmout úplatu od dlužníka nebo povinnost provést v inkasní smlouvě vymezený inkasní úkon. Banka je při své činnosti povinna postupovat s odbornou péčí, neboť odpovídá za škodu způsobenou ztrátou či zničením dokumentů, které jsou předmětem inkasního úkonu. Po přijetí plnění ze strany dlužníka banka předá příkazci zaplacenou úplatu. Banka může k plnění inkasního úkonu užít i jiné banky.

Příkazci vzniká uzavřením smlouvy o inkasu povinnost zaplatit bance smluvně dohodnutou úplatu, leda by ve smlouvě došlo k výslovné dohodě o bezúplatnosti smlouvy. Z inkasní smlouvy mohou vzniknout příkazci i další povinnosti, na jejichž splnění je vázána činnost banky. Může jít o určení banky, jejímž prostřednictvím se má inkaso provést, předání nezbytných věcí a informací bance pro provedení úkonu, vystavení plné moci či úhradu nákladů spojených s provedením úkonu. Další povinností příkazce je převzetí plnění od banky poskytnutého dlužníkem.

Dokumentární inkaso, jako zvláštní forma inkasa, se využívá v platebním styku, při kterém je vydání zboží a dokumentů podmíněno zaplacením nebo akceptací směnky nebo splněním jiných podmínek. Při dokumentárním inkasu podává příkazce (prodávající, dodavatel, vývoze) příkaz své bance (vysílající banka), aby pro něj sama

⁷⁸ Uniform Rules for Collections vydané Mezinárodní obchodní komorou v Paříži (ICC) pod číslem 522 s účinností od 1. 1. 1996

nebo prostřednictvím své korespondenční banky (inkasní banka) vyinkasovala u třetí osoby (kupujícího, trasáta), určitou peněžní částku nebo jiné plnění, proti předání zboží a stanovených dokumentů.⁷⁹

Banka přebírá odpovědnost za správné provedení inkasních úkonů podle podmínek dohodnutých s příkazcem. Na rozdíl od akreditivu ale nepřebírá žádnou záruku, že bude plnění skutečně provedeno. Z tohoto důvodu je podle mého názoru dokumentární inkaso pro prodávajícího méně vhodným produktem a méně jistým způsobem zaplacení ve srovnání s akreditivem. Na druhé straně je však bezpečnější než bankovní převod. Vychází to ze skutečnosti, že se kupující u dokumentárního inkasa dostane ke zboží až po jeho zaplacení.

Dokumentární inkaso je využíváno především při dovozu, je ale možné jej použít i u tuzemského platebního styku. V českém právním řádu jej upravuje ObchZ v § 692 až 699 a může se řídit i Jednotnými pravidly inkasa (Uniform Rules for Collections). Pokud mají dopadat na sjednané dokumentární inkaso, musí to smlouva o inkasu výslovně uvádět. Ve smyslu Jednotných pravidel inkasa jsou inkasní pohledávky pohledávkami klienta, nikoliv inkasní banky, které jsou doklady pouze svěčeny k obstarání inkasa. Vysílající ani předkládající banka nemají možnost donutit dlužníka k převzetí dokumentů a zboží za podmínek uvedených v inkasním příkazu. Jednotná pravidla inkasa kladou zvýšený důraz na přesné inkasní instrukce prodávajícího své bance a na sledování vývoje inkasa příkazcem. Splnění inkasních podmínek je tedy závislé na rozhodnutí kupujícího. Výlohy spojené s obstaráním dokumentárního inkasa hradí příkazce, pokud není výslovně stanoveno jinak.⁸⁰

V závislosti na rozdílnosti inkasních podmínek rozlišujeme dokumentární inkaso s podmínkou D/P (documents against payment), kdy inkasní banka vydává dokumenty kupujícímu proti zaplacení. Dokumentární inkaso s podmínkou D/A (documents against acceptance) pak umožňuje, aby banka vydala doklady proti akceptaci směnky, případně proti vystavení směnky vlastní.

Průběh dokumentárního inkasa lze rozdělit do tří fází. První fáze spočívá ve

⁷⁹ ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 11. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-487-2. s. 1360.

⁸⁰ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-80-7480-029-6. s. 183-184.

stanovení inkasních podmínek, druhá fáze ve vystavení inkasního příkazu a odeslání dokumentů inkasní bance. Realizace dokumentárního inkasa se provádí pomocí příkazu k jeho provedení. Příkaz musí obsahovat předepsané náležitosti, kterými jsou jméno a adresa příkazce, název a adresa inkasní banky, platební podmínka a předepsané inkasní dokumenty. Tak jako u akreditivních operací se banka zabývá pouze dokumenty a nikoli zbožím. Jsou-li předepsány dispoziční dokumenty, nelze bez nich zboží převzít a kupující nemá možnost získat zboží, aniž splnil platební podmínku. Pokud jsou předkládány pouze legitimační dokumenty, je zde riziko, že kupující může převzít dodávku, aniž platební podmínku splnil. Toto riziko lze řešit tím, že zboží není odesláno na adresu kupujícího, ale speditérovi v zemi dovozce k dispozici bance přímo na adresu banky. Mezi další, fakultativní součásti dokumentárního inkasa, může patřit směnka, předložená jako příloha inkasního příkazu, dále také zvláštní poznámky jako například povolení prohlídky zboží a podobně. Nezbytné je dále ustanovení ohledně hrazení odměn a výloh spojených s dokumentárním inkasem a podpis příkazce.⁸¹

Třetí fáze v průběhu dokumentárního inkasa spočívá v předložení dokumentů k úhradě, kdy inkasní banka informuje kupujícího o obdržení dokumentů a sdělí mu podmínky jejich vydání. Schválí-li kupující tyto dokumenty a zaplatí nebo akceptuje směnku, tak tyto dokumenty obdrží. Inkasní banka pak inkasovanou částku zašle vysílající bance, která ji připíše na příjemcův účet. Akceptovanou směnku ponechá inkasní banka ve svém portfoliu, nebo ji vrátí vysílající bance. Po zaplacení směnky je tato částka poukázána vysílající bance a ta pak kredituje účet prodávajícího. Odmítne-li kupující poskytnout plnění, postupuje dále banka podle instrukcí, které jsou sjednané ve smlouvě o inkasu. Administrativní práci spojenou s dokumentárním inkasem vykonává banka prodávajícího.

Dokumentární inkaso je výhodné pro kupujícího tím, že mu umožňuje zaplatit až po převzetí dokumentů a je oproti dokumentárnímu akreditivu levnější. Naproti tomu pro prodávajícího plynou z inkasa jisté nevýhody, zejména určitá závislost plnění na kupujícím, kdy v případě, že kupující odmítne platit, nese prodávající veškerá rizika s tím spojená.

S inkasem souvisí i SEPA (Single Euro Payment Area), která umožňuje

⁸¹ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-80-7480-029-6. s. 184-185.

klientům bank provádět z jednoho tuzemského bankovního účtu a prostřednictvím jedné banky vnitrostátní i zahraniční platby ve více než třiceti evropských zemích. Výhody SEPA spočívají v možnosti provádět inkaso i přes hranice, přičemž platba probíhá v eurech bez ohledu na to, v jaké měně má klient veden bankovní účet. Plátce a příjemce inkasa se tak mohou dohodnout na platbách přímo, protože k provádění inkasa se nadále nemusí otevírat účet v zahraniční bance a to snižuje bankovní poplatky. V České republice již některé banky platby SEPA zařadily mezi své produkty.⁸² Projekt SEPA byl vytvořen Evropskou radou pro platební styk (EPC - European Payments Council) na základě dohody evropských bank. Jedním z předpokladů fungování SEPA bylo vytvoření jednotného právního prostředí v EU, což zajistila směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES o platebních službách na vnitřním trhu a v České republice pak PlStk.⁸³

4.1.7 Platební karty

Platební karty vystavují banky svým klientům v návaznosti na zřízení běžného účtu. Jejich smyslem je umožnění bezhotovostních plateb a výběru hotovosti z bankomatů nebo na pobočkách banky a v obchodech. Jedná se tedy o platební prostředek, jenž usnadňuje nakládání s penězi. Internet, telefon a síť GSM navíc držitelům karet umožňují platit na dálku, a to prostřednictvím poskytnutí údajů z karty obchodníkovi, který si transakci nechá proplatit bankou z účtu klienta. Tento způsob transakcí ale přináší vysoké riziko zneužití.⁸⁴ K tomu, aby obchodníci mohli přijímat platby kartou, sjednávají s bankou smlouvu a za zpracování transakce pak bance platí provizi, klienti naopak bance poplatky za platby kartou nehradí.

Právní úpravu, dopadající na platební karty, představuje PlStk, upravující jejich

⁸² ČSOB. *SEPA - Jednotná oblast pro platby v eurech*. [online]. [cit. 2012-4-15]. Dostupné z:

<<http://www.csob.cz/cz/Produktovy-katalog/Ucty-a-platby/Zahranicni-a-tuzemsky-devizovy-platebni-styk/Stranky/SEPA-Jednotna-oblast-pro-platby-v-eurech.aspx>>

⁸³ GREGOROVÁ, Jaroslava. Jednotné inkaso napříč Evropou. *Bankovníctví*, 2010, č. 3, s. 14-15. ISSN 1212-4273.

⁸⁴ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-80-7480-029-6. s. 172.

vydávání a používání. Vedle platebních karet dopadá i na elektronické peněženky.

Kromě podmínek PIStk musí platební karta splňovat náležitosti mezinárodní normy ISO 3554, která stanoví podobu karty. Na základě této normy platební karty vykazují rozměry 85,6 x 54,0 x 0,76 milimetrů a jako materiál k jejich výrobě se užívá plast. Na líci platební karty se uvádí název emitenta a platební systém, v němž karta funguje. Na přední straně se dále zobrazuje jméno a příjmení držitele a číslo karty, doba její platnosti a někdy obsahuje hologram jako ochranný prvek. Na rubu může obsahovat magnetický proužek se záznamem dat, pokud nejde o modernější čipovou kartu. Na zadní straně se někdy uvádí i podpis držitele karty a Card Verification Value (někdy též Card Verification Code) označovaný jako CVV nebo CVC, zvyšující ochranu před zneužitím při elektronických převodech a uváděný na kartách VISA a MasterCard. Číslo karty sestává z 16 až 19 znaků. První dvě čísla označují druh platební karty, dalších pět emitenta a posledních 8 až 13 čísel pak slouží k identifikaci klienta.

Vydavateli platebních karet jsou především bankovní sdružení VISA a MasterCard, které umožňují jejich mezinárodní použití. Toho je dosaženo zajištěním jejich kompatibility v systémech zúčastněných bank. Vedle bank vydávají platební karty i nebankovní subjekty jako jsou Diners Club, American Express a další. Z hlediska záznamu informací můžeme rozlišovat několik typů platebních karet. Jedná se o karty vybavené čipem, magnetickým proužkem, laserovým záznamem, případně hybridní karty.

Významný rozvoj v současné době zaznamenává elektronická peněženka, což je karta s čipem, která v sobě nese záznam o vložené hotovosti, kterou může držitel karty použít. Právní úpravu tohoto produktu obsahuje PIStk v § 76. Elektronická peněženka se používá jako platební prostředek určený na drobné platby a v podstatě nahrazuje mince a bankovky menší hodnoty. Zaplacená částka se z karty odčítá hned po zaplacení.⁸⁵ Ve snaze přinést jednoduché použití a napomoci rozšíření elektronických peněženek obsahuje právní úprava menší ochranu spotřebitele, což ale vyvažuje úpravou limitu pro platby. Právní úprava uvádí ta ustanovení PIStk, od kterých se lze odchýlit a omezeny jsou i informační povinnosti poskytovatele služby. Platební prostředek pro drobné platby musí být omezen buď výší transakce, ke které lze dát

⁸⁵ REVENDA, Zbyněk, MANDEL, Martin, KODERA, Jan, a kol. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3. vyd. Praha: Management press, 2002. ISBN 80-7261-031-7. s. 158 - 159.

příkaz, nebo limitem prostředků na elektronické peněženke. V praxi se nejčastěji uplatňuje výdajový limit 150 eur.⁸⁶ K dobytí elektronické peněženky penězi dochází vkladem hotovosti na terminálech, platební kartou nebo pomocí internetu úhradou provozovateli systému. Na rozdíl od platební karty se může jednat také o přenosnou verzi, kterou využije více osob.

Podle toho, jak dochází ke zúčtování transakce, rozlišujeme karty platební, kreditní a debetní. Termín platební karta se v České republice používá k označování bankovních karet obecně, což může působit poněkud zavádějícím dojmem, protože většina klientů bank používá karty debetní, pokud jde o druh vydané karty. Debetní karty se, jak je podrobněji vysvětleno níže, od platebních karet výrazně liší.

Platební karta (charge card) umožňuje odklad splatnosti celé částky transakce, protože její držitel dostává seznam transakcí až po určité době, zpravidla měsíčně, které pak zaplatí. Provedené transakce eviduje emitent karty a omezuje je určitým měsíčním limitem. Klient potom platí obvykle šekem nebo bankovním převodem podle doručeného výpisu, případně může emitent využít inkaso z účtu klienta. Jedná se o starší druh karet, u kterého není nutné zakládat v bance běžný účet, ale v tuzemsku se téměř nepoužívá.

Kreditní karta (credit card, úvěrová karta) umožňuje odklad placení i v delším časovém období a poskytuje krátkodobý revolvingový úvěr. S úvěrem je spojena vysoká úroková sazba a úvěrový limit. V podstatě se jedná o zvláštní formu charge card, ale rozdíl spočívá v tom, že se nemusí platit ve stanové době, ale po zaplacení části dlužné částky se zbytek úvěru splácí formou měsíčních splátek.⁸⁷

Debetní karta (debit card) umožňuje bezprostředně ověřit, zda klient transakcí nepřecherpal zůstatek na běžném účtu, například při výběru z bankomatu, umožňuje tedy okamžitě po informování banky o transakci zatížit účet klienta. U nás se jedná o nejběžnější typ karty.

K zajímavým produktům bank patří co - brandové platební karty, využívané jako forma věrnostního programu, nejde tedy o zvláštní druh karet z hlediska zúčtování

⁸⁶ PIHERA, Vlastimil, SMUTNÝ, Aleš, SÝKORA, Pavel. *Zákon o bankách: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-389-9. s. 350-351.

⁸⁷ SCHLOSSBERGER, Otakar, HOZÁK, Ladislav, SOLDÁNOVÁ, Marcela a kol. *Platební styk*. 3. vyd. Brno: Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2000. ISBN 80-7265-036-X. s. 196.

transakce. Podstatou produktu je, že držitel karty může dosáhnout na slevy či bonusy. Konkrétně může jít například o slevy na pohonné hmoty u partnerské benzinové pumpy, sběr bodů za použití bankomatu nebo za platby kartou. Většina klientů tyto bankovní produkty ovšem příliš nevyužívá.⁸⁸

Jak jsem již v textu uvedl, při platebních transakcích prostřednictvím platebních karet je významná autorizace, která představuje poskytnutí souhlasu k platební transakci při podání platebního příkazu. PIStk upravuje problematiku autorizací v § 98 až 103. Jen v některých případech dochází k autorizaci platební transakce, i když k ní plátce nedal souhlas. Jedná se například o výkon rozhodnutí příkazem k výplatě z účtu povinného podle OSŘ, opravné zúčtování podle BankZ a další případy. K provedení autorizace se nejběžněji zadává PIN, zejména pokud je platba provedena přes platební terminál nebo bankomat, autorizace v takových případech probíhá automaticky. Další možností je připojení podpisu na účtenku u karet embosovaných nebo s magnetickým proužkem.

Výhody platebních karet podle mne představuje hlavně možnost snadného a rychlého přístupu k hotovosti a jejich použitelnost v zahraničí. Výhodou představuje také možnost sjednat ke kartě různé služby, například cestovní pojištění. Platební karty také představují bezpečnější alternativu než hotovost, navíc s možností sledovat výdaje na pravidelných výpisech z účtu. Nevýhodou naopak klientům přináší možné bankovní poplatky a nebezpečí zneužití karty. Z pohledu banky je výhodou zisk poplatků spojených s vydáním karty a za provedené transakce a také získávané úroky při čerpání úvěrů. Za přínos platebních karet považuji i službu cash back upravenou v § 3 odst. 3 pís. e PIStk, která spočívá ve výběru hotovosti s pomocí platební karty v obchodech, kdy klient při placení za zboží požádá o vydání určité peněžní částky v hotovosti, obvykle do určitého stanoveného limitu, a tato částka je následně odepsána z účtu klienta.

⁸⁸ Nevyužitý potenciál. *Bankovníctví*, 2008, č. 10, s. 21. ISSN 1212-4273.

4.2 *Finanční arbitr*

Institut finančního arbitra vznikl v rámci harmonizace českého právního řádu s právem EU, provedené prostřednictvím FinArb s účinností od roku 2003. Jeho činnost spočívá především v řešení sporů mezi institucemi a jejich klienty ve vymezených oblastech, a to zejména rychle, bezplatně a s dobrou znalostí problematiky. Jedná se o mimosoudní řešení sporů a alternativu k uplatňování práv pomocí žaloby, jde o institut zřízený na ochranu spotřebitele v oblasti finančních služeb. Právní úprava ve FinArb souvisí s PlStk, protože původně do působnosti finančního arbitra spadalo řešení sporů s převádějíci institucí při převodech finančních prostředků.⁸⁹ Pro řízení před finančním arbitrem se také subsidiárně použije zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

Během poměrně krátké existence FinArb došlo již několikrát k jeho novelizacím, na základě kterých se rozšířily jeho pravomoci. Po poslední změně novelou č. 180/2011 Sb. se finanční arbitr zaměřuje na čtyři hlavní oblasti. Jsou to spory mezi poskytovateli a uživateli platebních služeb, dále spory mezi vydavateli a držiteli elektronických peněz, spory mezi věřiteli nebo zprostředkovateli na jedné straně a spotřebiteli na straně druhé, a to v souvislosti s nabízením spotřebitelských úvěrů, a pak také spory investičních fondů a investičních společností se spotřebiteli. Nově tedy finančnímu arbitrovi přibyla agenda spotřebitelských úvěrů a kolektivního investování. Per analogiam je finanční arbitr příslušný rozhodovat i spory z akcesorických právních vztahů ke spotřebitelským úvěrům, jako je například sjednání zajištění úvěru zástavním právem. Významná je dále skutečnost, že sjednání rozhodčí smlouvy pravomoc arbitra nevyklučuje, a to z důvodu ochrany spotřebitele.⁹⁰ Zabývá se však jen spory, které nastaly až po účinnosti FinArb, tedy od 1. 1. 2003. Konkrétně se tedy finanční arbitr může zabývat například spory, kdy banka svému klientovi neoprávněně odepsala z účtu poplatek za službu, kterou již zrušil, může jít o nevyřízenou reklamaci klienta u opožděného převodu peněžních prostředků nebo o případy zneužití platební karty, kdy banka odmítá vrátit klientovi peněžní prostředky, přestože je na účtence obchodníka

⁸⁹ POLOUČEK, Stanislav a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7. s. 164.

⁹⁰ SLANINA, Jan. Spotřebitelské úvěry - novinka v pravomoci finančního arbitra. *Právní rozhledy*, 2011, č. 20, s. 723-727. ISSN 1210-6410.

nepravý podpis a podobně.

Novelizace FinArb také přinesla změnu ve způsobu financování arbitra, dříve závislého na prostředcích poskytovaných z rozpočtu ČNB. Tento postup se setkával s kritikou pro jistou závislost finančního arbitra na jiném státním orgánu, a proto v současnosti jeho činnost financuje Ministerstvo financí ze státního rozpočtu. Mezi další významné změny patří zřízení Kanceláře finančního arbitra jako organizační složky státu. Důvody pro toto opatření spočívaly jednak v narůstajícím počtu řešených podnětů ze stovek na tisíce případů ročně,⁹¹ jednak i v oddělení finančního arbitra od ČNB. S nárůstem počtu podnětů řešených finančním arbitrem se nabízí otázka, zda je i směrem do budoucna vhodné zachovat bezplatnost tohoto řízení, nebo zda setrvale úřad personálně posilovat.

Podat podnět k řízení před finančním arbitrem může pouze klient finanční instituce, nikoliv instituce samotná. Návrh se obvykle podává na formuláři vydávaném finančním arbitrem. Podmínkou je ovšem předchozí neúspěšná reklamacie u příslušné instituce.

Podání návrhu není přípustné, pokud ve věci již bylo rozhodnuto soudem nebo se věci finanční arbitr již zabýval nebo pokud nenáleží do jeho působnosti.

Po podání návrhu finanční arbitr vyzve finanční instituci, aby se vyjádřila, a to ve lhůtě 15 dnů. Podle okolností může nařídit i ústní jednání. Povinností finančního arbitra je rozhodnout bez zbytečných průtahů a nestranně, ke svému rozhodnutí si může sám aktivně opatřit důkazy. K získání důkazů finanční arbitr disponuje oprávněním provést šetření přímo v dotčené instituci, vyžádat si od ní dokumentaci a vysvětlení osob a podobně. Finanční arbitr se může případně obrátit i na instituce, které nejsou přímo účastníkem řízení, případně šetřením pověřit jinou osobu.

V řízení arbitr rozhoduje nálezem ve lhůtě 30 dnů nebo ve složitých případech do 60 dnů. Proti nálezu lze uplatnit námitky s odkladným účinkem, podané do 15 dnů od jeho doručení. Námitky posoudí znovu finanční arbitr, neuplatňuje se tedy devolutivní účinek. Námitku pak vypořádá potvrzením nebo změnou dotčeného nálezu.

Takový postup, kdy se neuplatňuje devolutivní účinek námitky, nutně vyvolává otázku, zda je dostatečně zajištěna nestrannost přezkumu a zda by nebylo vhodnější

⁹¹ Finanční arbitr České republiky. *Jak změní novela FA jeho úřad.* [online]. [cit. 2012-3-18]. Dostupné z: <<http://www.onlineservices.cz/finarbitr2/index1.html>>

vytvořit například poradní orgán finančního arbitra, který by připravoval podklady k jeho rozhodnutím, jako je například rozkladová komise v případě podání rozkladu podle zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu. Proti výsledku přezkumu finančním arbitrem se lze také případně obrátit na civilní soud na základě § 244 odst. 1 OSŘ. Rozhodnutí soudu pak nález finančního arbitra nahrazuje. Rozhoduje-li finanční arbitr o pokutách, tedy ve veřejnoprávní záležitosti, je možná přezkoumatelnost takového rozhodnutí podle zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního. Nález finančního arbitra lze uplatnit jako exekuční titul ve vykonávacím řízení. V případě nálezu, kterým finanční arbitr vyhovuje navrhovateli, dochází také k uložení sankce finanční instituci ve výši 10 procent z částky, kterou je podle nálezu instituce navrhovateli povinna zaplatit. Minimální výši této sankce zákon stanoví jako 15 000 Kč, nebo tuto částku ukládá k zaplacení v případech, kdy se nejedná o peněžitý spor. V případech, kdy instituce nesplní povinnost uloženou finančním arbitrem, může být sankcionována pokutou až 1 000 000 Kč, a to i opakovaně. Veškeré sankce podle FinArb jsou příjmem státního rozpočtu. Náklady řízení nese každý účastník sám, nicméně řízení samotné není zpoplatněno.

Finanční arbitr působí i preventivně, protože upozorňuje na nedostatky v činnosti finanční instituce, které zjistil. Na zjištěné nedostatky také může upozornit orgán dohledu.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo přinést pokud možno přehledné zpracování problematiky bankovních obchodů, jejich systematizaci a přiblížení podstatných prvků právní úpravy, která na danou oblast dopadá. Značná roztříštěnost právní úpravy a skutečnost, že se vztahy mezi bankami a jejich klienty v praxi často řídí odkazem na obchodní podmínky banky, jsou okolnosti, které mou práci ztěžovaly. Vedle přiblížení pozitivní úpravy činnosti bank jsem se pro zpracování tématu z širší perspektivy věnoval i některým ekonomicko-právním aspektům bankovních obchodů.

Pro bankovní obchody jsou typické jejich nemateriálnost, dualismus a vzájemná propojenost, což souvisí se specifickým postavením bank mezi podnikateli. Bankou se může stát podle úpravy v BankZ pouze akciová společnost se sídlem v České republice, případně evropská společnost nebo i jiný subjekt, který v tuzemsku podniká na základě jednotné bankovní licence. Zvláštní postavení banky spočívá zejména v nutnosti získat pro poskytování jednotlivých služeb povolení od ČNB v bankovní licenci a nutnost řídit se kogentními ustanoveními celé řady zákonů, které směřují k ochraně klientů bank a bankovního sektoru jako takového. Činnost bank lze rozdělit na provádění pasivních, aktivních a neutrálních obchodů z pohledu bankovní bilance. Tomuto členění odpovídá i rozdělení diplomové práce na jednotlivé kapitoly.

V kapitole nazvané Aktivní bankovní obchody jsem svou pozornost zaměřil na bankovní obchody, které se odrážejí v bilanci banky na straně aktiv a banka při nich vystupuje jako věřitel. Aktivní bankovní obchody lze označit též jako obchody distribuční, protože banka rozděluje kapitál mezi své dlužníky. Do této kapitoly jsem z důvodu omezeného rozsahu práce zařadil pouze vybrané bankovní produkty, zejména úvěrové registry, hypoteční, spotřebitelské a další druhy peněžních a závazkových úvěrů.

S aktivními bankovními obchody úzce souvisí hodnocení bonity klientů, kteří žádají o poskytnutí úvěru, a tomu výrazně napomáhají úvěrové registry. Rozdíly mezi jednotlivými úvěrovými registry spočívají především v tom, zda se jich účastní jen banky nebo i další subjekty a rozdíly se týkají i otázky poskytování informací o klientech, k němuž dochází přímo na základě zákona, nebo se vyžaduje předchozí souhlas klienta. Úvěrové registry obecně napomáhají bankám získat o klientech

pravdivé informace, čímž se chrání nejen banky před nebezpečím nesplácení úvěrů, ale paradoxně i samotní klienti před neuváženým zadlužováním, které by přesáhlo jejich schopnost splácet.

V rámci problematiky spotřebitelských úvěrů v SpotÚv mě zaujala značná pozornost věnovaná ochraně klienta, která je vedle toho obsažena také v ObčZ. Důvodem pro zvláštní úpravu ve prospěch spotřebitele je jistá asymetrie mezi spotřebitelem a poskytovatelem úvěru v orientaci v nabízených podmínkách smlouvy. V reklamních materiálech se tedy například povinně uvádí RPSN a informace o produktu jsou poskytovány klientům písemně i před uzavřením smlouvy. Informuje se například o právu odstoupit od smlouvy do čtrnácti dnů bez uvedení důvodu, o možnosti předčasného splacení úvěru a podobně, což považuji za významné pozitivum. K ochraně spotřebitele také přispívá povinné prověřování bonity žadatele o poskytnutí úvěru, zakotvené v § 9 SpotÚv, kdy poskytovatel nebo zprostředkovatel úvěru musí získat dostatečné informace od spotřebitele a využít i informace z úvěrových registrů. Úprava SpotÚv by do budoucna mohla ještě více zvýšit ochranu spotřebitelů, zejména ve vztahu k nebankovním poskytovatelům spotřebitelských úvěrů, a to stanovením nejvyšších přípustných nákladů úvěru pro spotřebitele.

V kapitole Pasivní bankovní obchody se věnuji bankovním obchodům, při jejichž poskytování banka získává peněžní prostředky na vlastní činnost a to především prostřednictvím vydávání dluhopisů, přijímáním vkladů a dalšími způsoby. Touto činností se banka dostává do pozice dlužníka, zavazuje se poskytnuté prostředky vrátit, a tyto obchody proto uvádí na straně pasiv ve své obchodní bilanci. Více prostoru jsem se v práci rozhodl věnovat zejména běžnému účtu, který patří mezi ústřední bankovní produkty z důvodu jeho propojenosti s dalšími bankovními obchody. Dále se v práci zabývám vkladovým účtem, vkladními knížkami, stavebním spořením a otázkou depozitních certifikátů a směnek, což jsou bankovní obchody, se kterými se klienti bank běžně setkávají v nabídce bank.

V současnosti ObchZ rozlišuje smlouvu o běžném účtu a vkladovém účtu, ačkoliv se pro ně značná část právní úpravy použije společně. Oba dva smluvní typy navíc významně modifikoval zákon PlStk, který přinesl jako nový institut smlouvu o platebních službách a rozlišuje, zda smlouva o běžném či vkladovém účtu je, nebo není platební službou. To pak významně ovlivňuje použití úpravy obsažené v ObchZ. Podle

mého názoru současná úprava nedostatečně reflektuje skutečnost, že zejména běžný účet slouží v podstatě vždy i k provádění platebního styku a je tedy platební službou. Banka se totiž ve smlouvě o běžném účtu zavazuje provádět pro klienta mimo jiné i platební transakce. Existenci smlouvy o běžném účtu, která není smlouvou o platebních službách a neslouží k platebnímu styku proto považují za spornou. Na zmíněnou duální úpravu smluv o běžném a vkladovém účtu reagoval nový ObčZ, který počítá s úpravou smlouvy o účtu, která sloučí tyto dva smluvní typy a zohledňuje, že mají charakter platební služby.

Mezi rozšířené bankovní produkty patří i stavební spoření, které mohou podle § 2 odst. 1 StavSp provozovat výlučně stavební spořitelny, kterých v současnosti v České republice působí pouhých pět. Vláda však schválila návrh zákona, jehož cílem je provést změny StavSp vedoucí k posílení konkurence, kdy by se do nabídky stavebního spoření mohly zapojit také univerzální banky bez nutnosti založení specializované stavební spořitelny. Stavební spořitelny budou moci na druhé straně požádat o rozšíření své bankovní licence. Státní podpora by měla být novelou omezena a lze očekávat zavedení účelového vyplácení státní podpory. Tím ovšem může dojít k odstranění výhod stavebního spoření spočívajících zejména v možnosti použít zůstatek na účtu po uplynutí vázací doby na libovolný účel při relativně vysokém úročení.

Kapitola Mimobilanční bankovní obchody zpracovává případy, kdy banka nevystupuje v pozici věřitele ani dlužníka, ale jako zprostředkovatel poskytující například provedení platebního styku, akreditivu a inkasa. Vedle toho jsem v práci uvedl i určitý přehled typů platebních karet se zaměřením na některé nové možnosti v této oblasti a závěr kapitoly pak věnuji institutu finančního arbitra, jehož činnost s platebním stykem souvisí.

V oblasti platebního styku banky plní důležitou roli zprostředkovatele při převodech peněžních prostředků a na tuto činnost navazuje řada dalších bankovních obchodů, jako je vedení běžných účtů, vydávání platebních karet, provádění inkasa a podobně. PIStk, jako základní předpis pro oblast platebního styku je výsledkem transpozice směrnice 2007/64/ES o platebních službách na vnitřním trhu a zaměřuje se na úpravu elektronických peněz, platebních systémů a poskytování platebních služeb. Poskytovatelem platebních služeb jsou podle PIStk banky, ale také spořitelny a úvěrní družstva, instituce elektronických peněz a vydavatelé elektronických peněz malého

rozsahu.

Rozvoj platebního styku vedl k nárůstu počtu sporů mezi klienty a finančními institucemi, které může mimosoudní cestou řešit finanční arbitr. Institut finančního arbitra doznal v posledních letech řady změn, což souvisí s tím, že jde o institut relativně nový. Finanční arbitr byl původně závislý na prostředcích poskytovaných z rozpočtu ČNB, ale takový postup nebylo možno považovat za zcela vyhovující z důvodu určité závislosti finančního arbitra na jiném státním orgánu, a proto v současnosti jeho činnost financuje ministerstvo financí ze státního rozpočtu. Mezi další významné změny patří zřízení Kanceláře finančního arbitra jako organizační složky státu. Důvody pro toto opatření spočívaly jednak v narůstajícím počtu řešených podnětů, jednak i v oddělení finančního arbitra od ČNB. S nárůstem počtu řešených podnětů před finančním arbitrem se nabízí otázka, zda je i směrem do budoucna vhodné zachovat bezplatnost řízení, nebo zda setrvale úřad personálně posilovat.

Některé oblasti bankovních obchodů bylo nepochybně možné zpracovat podrobněji, případně se věnovat i dalším, v této práci neuvedeným obchodům. Vzhledem k tomu, že řada bankovních obchodů by mohla být předmětem samostatné diplomové práce, rozhodl jsem se téma zpracovat komplexně, ale zároveň tak, aby práce výrazně nepřesáhla její požadovaný rozsah. Závěrem lze konstatovat, že problematika bankovních obchodů je v České republice upravena velice nepřehledně v řadě zákonů a dalších předpisů. Právní úprava navíc vykazuje časté změny, částečně i v důsledku vlivu práva EU, jehož úloha v oblasti bankovníctví setrvale narůstá. Některé bankovní obchody se uzavírají jako smlouvy inominátní, což umožňuje častá dispozitivnost právní úpravy. Na druhou stranu tuto nepřehlednost do jisté míry vyvažují zejména informační povinnosti bank v rámci ochrany spotřebitele při nabízení bankovních produktů jejich klientům tak, aby se lépe orientovali v současné nabídce.

Citovaná literatura

A) Knižní díla

- BAKEŠ, Milan, KARFÍKOVÁ, Marie, KOTÁB, Petr, a kol. *Finanční právo*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-801-6.
- BARÁK, Josef a kol. *Zákon o bankách: Komentář a předpisy související*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, a.s, 2003. ISBN: 80-7201-418-8.
- BEJČEK, Josef, ELIÁŠ, Karel, RABAN, Přemysl a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-337-0.
- BERAN, Jiří, DOLEŽALOVÁ, Daniela, STRNADEL, Dalibor, ŠTĚPÁNOVÁ, Alice. *Zákon o platebním styku: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-369-1.
- DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2005. ISBN 80-7201-515-X.
- KAŠPAROVSKÁ, Vlasta. *Banky a bankovní obchody*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2003. ISBN 80-7157-652-2.
- PAVELKA, František, OPLTOVÁ, Radka. *Jak správně na hypotéky*. 2. vyd. Praha : CONSULTINVEST, 2003. ISBN 80-901486-7-3.
- PIHERA, Vlastimil, SMUTNÝ, Aleš, SÝKORA, Pavel. *Zákon o bankách: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-389-9.
- PLÍVA, Stanislav, ELEK, Štefan, LIŠKA, Petr, MAREK, Karel. *Bankovní obchody*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. ISBN 978-80-7357-433-8.
- POLOUČEK, Stanislav a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7.
- POSPÍŠIL, Richard. *Bankovníctví pro právníky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0906-2.
- REVENDA, Zbyněk, MANDEL, Martin, KODERA, Jan, MUSÍLEK, Petr, DVOŘÁK, Petr, BRADA, Jaroslav. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 3. vyd. Praha: Management press, 2002. ISBN 80- 7261-031-7.

- ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-80-7480-029-6.
- SCHLOSSBERGER, Otakar, HOZÁK, Ladislav, SOLDÁNOVÁ, Marcela a kol. *Platební styk*. 3. vyd. Brno: Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2000. ISBN 80-7265-036-X.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana, PLÍVA, Stanislav, TOMSA, Miloš a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 11. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-487-2.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 10. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-486-4.

B) Odborné články

- BERAN, Jiří. K návrhu nového zákona o platebním styku. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 5. ISSN 1213-5313.
- BERAN, Jiří. Platební styk ve světle nového občanského zákoníku. *Obchodněprávní revue*, 2012, č.2. ISSN 1213-5313.
- ELEK, Štefan. Některé otázky nové právní úpravy platebních služeb. *Obchodněprávní revue*, 2010, č. 6. ISSN 1213-5313.
- GREGOROVÁ, Jaroslava. Jednotné inkaso napříč Evropou. *Bankovníctví*, 2010, č. 3. ISSN 1212-4273.
- IVANOVSKÝ, Tomáš. Co přinese nový zákon o platebním styku. *Bankovníctví*, 2009, č. 10. ISSN 1212-4273.
- KUČERA, Petr. Zákon o spotřebitelském úvěru - větší ochrana pro spotřebitele. *Bankovníctví*, 2011, č. 1. ISSN 1212-4273.
- LIŠKA, Petr. Některé nové problémy právní úpravy uzavírání soukromoprávních smluv. *Právní rozhledy*, 2010, č. 21. ISSN 1210-6410.
- LIŠKA, Petr. Smlouva o platebních službách. *Právní rozhledy*, 2010, č. 5. ISSN 1210-6410.
- SCHLOSSBERGER, Otakar. Používání IBAN a BIC u přeshraničních převodů. *Bankovníctví*, 2010, č. 10. ISSN 1212-4273.
- SLANINA, Jan. Spotřebitelské úvěry - novinka v pravomoci finančního arbitra. *Právní rozhledy*, 2011, č. 20. ISSN 1210-6410.

- ZATLOUKALOVÁ, Irena. Změny chování na trhu hypoték. *Bankovníctví*, 2010, č. 12. ISSN 1212-4273.
- Nevyužitý potenciál. *Bankovníctví*, 2008, č. 10. ISSN 1212-4273.

C) Internetové zdroje

- Czech Credit Bureau. *NRKI*. [online]. Dostupné z: <<http://www.creditbureau.cz/%C5%98e%C5%A1en%C3%AD/Pages/NRKI.aspx>>.
- Česká obchodní inspekce. *Závěrečná zpráva za rok 2011*. [online]. Dostupné z: <<http://www.coi.cz/cs/aktuality-1/spotrebitelske-uvery-novy-zakon-stare-chyby-neuplne-reklamy-a-neseriozni-zprostredkovatele-zaverecna-zprava-za-rok-2011.html>>.
- Česká spořitelna. *Bezhotovostní platební styk*. [online]. Dostupné z: http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/RR_C.II.xml.
- ČNB. *Centrální registr úvěrů* [online]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vyhlasaky/vyhl_164_2002.pdf>.
- ČNB. *IBAN - mezinárodní číslo účtu*. [online]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/iban/iban_mezinar_cislo_uctu.html>.
- ČSOB. *SEPA - Jednotná oblast pro platby v eurech*. [online]. Dostupné z: <<http://www.csob.cz/cz/Produktovy-katalog/Ucty-a-platby/Zahranicni-a-tuzemsky-devizovy-platebni-styk/Stranky/SEPA-Jednotna-oblast-pro-platby-v-eurech.aspx>>.
- Finanční arbitr České republiky. *Jak změnil novela FA jeho úřad*. [online]. Dostupné z: <<http://www.onlineservices.cz/finarbitr2/index1.html>>.
- International chamber of commerce, Czech Republic. *UCP 600 - Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy, revize 2007 a ISBP 681 v praxi*. [online]. Dostupné z: <<http://www.icc-cr.cz/kalendar-akci/semine-a-konference-podan-icc-r/dokumentarni-akreditivy>>.
- Ministerstvo financí ČR. *Stavební spořitelny*. [online]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_stavebni_sporitelny.html>.

- Peníze.cz. *Vkladní knížky pořád frčí*. [online]. Dostupné z: <<http://www.penize.cz/bezne-ucty/15152-vkladni-knizky-porad-frci>>.
- UniCredit Bank. *Všeobecné obchodní podmínky UNICredit Bank, a.s.* [online]. Dostupné z: <http://www.unicreditbank.cz/download/op/VOP_CZ_09-2010.pdf>.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zaměřuje na přiblížení bankovních obchodů z obecného hlediska a zpracovává i tuzemskou právní úpravu včetně obchodních podmínek používaných bankami. V práci jsem se rozhodl některé druhy bankovních obchodů prováděných bankami nezpracovávat z důvodu jejich značného množství a namísto toho jsem se zaměřil na produkty bank, které považuji za nejvýznamnější.

Práce se skládá ze čtyř kapitol, z nichž každá se zabývá různými aspekty bankovních obchodů. Úvodní kapitola poskytuje obecnější informace o bankách a právních podmínkách jejich činnosti. Tato kapitola se skládá ze tří částí. První část se zaměřuje na bankovní obchody z obecného hlediska, druhá část pak na členění bankovních obchodů a třetí část se zabývá pojetím banky jako podnikatele. Popisuje také příslušný právní režim, který je nezbytné dodržovat pro poskytování bankovních obchodů a dále otázku získání bankovní licence. Druhá kapitola je rozdělena do dvou částí a vysvětluje pojem aktivních bankovních obchodů. V první části druhé kapitoly objasňuje téma peněžních úvěrů a je rozdělena na pět částí zaměřených na úvěrové registry, hypoteční úvěry, spotřebitelské úvěry, úvěry kontokorentní a na úvěry eskontní. Ve druhé části se zaměřuje na závazkové úvěry, bankovní záruky, akceptační úvěry a avalové úvěry. Kapitola třetí se soustředí na pasivní bankovní obchody a skládá se z pěti částí. První část popisuje běžný účet a vysvětluje jeho zásadní postavení mezi bankovními obchody. Další části třetí kapitoly se zabývají vkladovým účtem, vkladními knížkami, stavebním spořením, depozitními certifikáty a směnkami. Čtvrtá kapitola je zaměřena na neutrální bankovní obchody a v jejich rámci především na platební styk a institut finančního arbitra.

Jako shrnutí celé diplomové práce lze uvést, že jsem se pokusil postihnout typické vlastnosti bankovních obchodů, které jsou nejdůležitější pro klienty bank v každodenním životě s ohledem na jejich úpravu v českém právním řádu. Bankovní obchody lze zobecnit jako nástroj, který banky využívají k získání peněžních prostředků, jež následně poskytují svým klientům tak, aby uspokojily jejich potřeby v podobě úvěrů nebo dalších služeb.

Abstract / Banking transactions and their legal regulation

The aim of my diploma thesis is to analyse banking transactions and to inform about their substantial elements, legislation in the Czech legal order and business conditions used by banks. I did not explain all the kinds of banking transactions conducted by banks in this diploma thesis due to their extensive range, but I just focused on the most important transactions in my point of view.

The thesis is composed of four chapters, each of them dealing with different aspects of banking operations. Chapter One is introductory and defines basic facts about banks and legal conditions of their running activities. The chapter consists of three parts. Part One focuses on concept of banking transactions. Part Two investigates divisions of banking transactions and Part Three addresses the issues of bank as an entrepreneur. It also describes relevant legal regime necessary to obey to perform banking transactions and question of acquiring banking licence. Chapter Two is subdivided into two parts and provides explanation of active banking transactions. Part One illustrates single credits, which are subdivided into five parts focused on credit bureaus, residential and commercial mortgages, consumer credits, current account credits and discount credits. Part Two looks at engagement credits, bank guarantees, acceptance credits and aval credits. Chapter Three concentrates on passive banking transactions. The chapter is subdivided into five parts. Part One describes transactional account and explains its essential position among banking transactions. Another parts of the Third Chapter deals with passbook account, deposit books, residential mortgages, certificates of deposit and bills of exchange. Chapter Four is focused on neutral banking transactions and among them mostly on system of payment and the issue of financial arbitrator.

To summarize this diploma thesis I have tried to analyse typical characteristics of the banking transactions, which are the most relevant for clients of banks in everyday life with regard to regulation in the Czech legal order. One can state that banking transactions are a tool for banks to gain pecuniary means that are provided to their clients to satisfy their needs or to provide other services.

Seznam klíčových slov / Keywords

Český jazyk :

banka, bankovní obchody, platební styk, vklad, úvěr

Anglický jazyk :

bank, banking transactions, system of payment , deposit, loan